

Handläggare
Johanna Egerup
Administrativa avdelningen
johanna.egerup@havochvatten.se

Datum 2026-02-26 **Dnr** 2026-001076
Regeringen
Klimat- och näringsdepartementet

Havs- och vattenmyndighetens budgetunderlag 2027–2029

Budgetunderlag lämnas till regeringen i enlighet med förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Havs- och vattenmyndigheten redovisar i budgetunderlaget förslag till anslagsnivåer, bemyndiganden och låneram m.m. I underlaget görs en bedömning av medelsbehovet under perioden 2027–2029.

Detta beslut har fattats av generaldirektören Anna Ledin efter föredragning av avdelningschefen Eva-Britt Eklöf Petrusson. I den slutliga handläggningen av ärendet har även avdelningscheferna Niclas Törnell, Mats Svensson, Thomas Klein och Ulrika Campbell, t.f. avdelningscheferna Ellinor Rutgersson och Kristina Ljungberg, samt verksamhetsutvecklarna Johanna Egerup och Ewelina Dereman medverkat.

Anna Ledin

Eva-Britt Eklöf Petrusson

Kopia till:

Ekonomistyrningsverket
Finansdepartementet
Riksdagens utredningstjänst
Riksrevisionen
Statskontoret
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETENS BUDGETUNDERLAG 2027–2029

Sammanfattande finansiering.....	3
Övergripande skäl för myndighetens äskanden.....	4
Utgiftsområde 20 Allmän miljö och naturvård	6
Anslag 1:11 Havs- och vattenmiljöanslaget	6
Anslag 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	15
Anslag 1:2 Miljöövervakning mm	18
Anslag 1:5 Miljöforskning	28
Anslag 1:15 Havs- och vattenmyndigheten	29
Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.....	41
Anslag 1:7 Ersättningar för viltskador	41
Övrigt	43
Investeringar och upplåning hos Riksgäldskontoret.....	43
Anslagssparande/anslagskredit.....	44
Räntekontokredit	44

Sammanfattande finansiering

Tabell 1: Sammanfattande finansiering 2027–2029 enligt prognos i Hermes samt myndighetens äskande.

Anslag	Utfall 2025 (tkr)	Prognos 2026 (tkr)	Beräkning 2027 (tkr)	Beräkning 2028 (tkr)	Beräkning 2029 (tkr)
Utgiftsområde 20					
1:2 Miljöövervakning m.m. ap.3	100 278	134 514	224 200	239 200	244 200
1:2 Miljöövervakning m.m. ap.5	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
1:4 Sanering och återställning av sanerade områden ap.7	48 623	27 000	30 000	30 000	30 000
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö ap.7	1 083 882	1 198 565	1 468 565	1 441 565	1 191 565
1:15 Havs- och vattenmyndigheten ap.1	354 882	373 373	424 515	427 320	437 936
Utgiftsområde 23					
1:7 Ersättning för viltskador	17 591	20 000	25 000	25 000	25 000
Övriga intäkter som disponeras					
Bidrag	61 656	52 387	59 912	61 200	62 400
Summa	1 669 912	1 808 839	2 235 192	2 227 285	1 994 101

Övergripande skäl för myndighetens äskanden

Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för frågor om bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag och hav. Myndighetens arbete utgår från ett ekosystembaserat perspektiv, där vatten-, kust- och havsmiljöer integreras och klimatförändringarnas påverkan beaktas. Myndigheten arbetar främst indirekt genom att stödja andra aktörer som påverkar och genomför åtgärder i den akvatiska miljön. Rollen är också att vara pådrivande och möjliggörande, bland annat genom miljöövervakning, kunskapsuppbyggnad, föreskrifter, vägledning, rådgivning, samordning och finansiering.

Havs- och vattenmyndigheten har en central roll i genomförandet av havsmiljöpropositionen (Prop. 2023/24:156 – För ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske), som beslutades av riksdagen 2024. Propositionen anger att Sverige bland annat behöver minska övergödningen, öka den biologiska mångfalden och stärka ekosystemen. Sverige ska även främja ett hållbart fiske och effektivisera åtgärderna i havs- och vattenmiljön. Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för att omsätta delar av propositionen i praktiken genom att samordna och finansiera åtgärder, utveckla miljöövervakning, samt analys och rådgivning som säkerställer att beslutsfattare och berörda aktörer har tillgång till relevant och aktuell information.

För att nå de svenska miljökvalitetsmålen och havsmiljöpropositionens mål krävs förstärkta och långsiktiga insatser. Myndighetens arbete måste präglas av ett långsiktigt perspektiv. Detta på grund av att det ofta tar flera år eller decennier innan effekterna blir tydligt märkbara och mätbara. Det krävs således ökade och stabila anslag för att kunna planera, genomföra och följa upp insatser med uthållighet, så att konkreta resultat kan uppnås.

Utifrån ovanstående gör myndigheten bedömningen att det behövs riktade satsningar för att stärka ekosystemen och öka den biologiska mångfalden. Detta för att minska övergödningen, effektivisera åtgärdsarbetet och främja ett hållbart fiske. Särskilt viktigt är att säkerställa finansiering för konkreta åtgärder, utveckla miljöövervakningen, förbättra analyskapaciteten och bygga ett starkare kunskapsunderlag som kan ligga till grund för beslut på nationell, regional och lokal nivå. Därtill krävs resurser för att samordna åtgärdsarbetet, stödja genomförandet hos länsstyrelser och kommuner samt säkerställa effektiv tillsyn och regelefterlevnad.

Myndighetens arbete påverkas av ett förändrat säkerhetsläge. Ökad geopolitisk osäkerhet och hot mot samhällsviktig infrastruktur ställer nya krav på cybersäkerhet, informationssäkerhet och beredskap. Det påverkar både miljöövervakning och datahantering och kräver en utvecklad samverkan med nationella och internationella aktörer. För att kunna möta dessa utmaningar bedömer myndigheten att investeringar inom området är nödvändiga.

Det är helt centralt att Havs- och vattenmyndighetens arbete ska bidra till konkreta resultat och förbättrade havs- och vattenmiljöer, stärkta biologisk mångfald, återställda livsmiljöer och bevarade ekosystemtjänster. I dagsläget märks tydliga förbättringar som ett resultat av de åtgärder som har genomförts lokalt och regionalt. Exempel på det är att spridningen av näringsämnen har minskat, hinder i vattendrag har tagits bort och hotade arter, som flodpärlmusslor, återhämtar sig. Restaureringsinsatserna fortsätter och stärker sakta men säkert ekosystemen. Effekterna, utöver positiva effekter i miljön, bidrar till stabila fiskbestånd, tryggad livsmedelsförsörjning, värdefulla marina resurser och säkra och attraktiva miljöer för människor

och turism. Dessutom är tillgång till rent vatten en grundläggande förutsättning för många näringsverksamheter och industrisektorer, vilket stärker Sveriges konkurrenskraft. Vålfungerande ekosystem bidrar dessutom till skydd mot översvämningar, torka och andra klimatrelaterade påfrestningar, vilket ökar beredskapen och minskar kostnaderna för samhället.

Trots framsteg på lokal och regional nivå kvarstår stora utmaningar och inga tydliga förbättringar syns på den aggregerade nationella nivån. Övergödning, fysisk påverkan, klimatförändringar, miljögifter och ett långvarigt högt resursuttag har försvagat ekosystemens funktion och lett till minskad biologisk mångfald.

För att uppnå av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmål och säkerställa långsiktiga förbättringar i miljön krävs både ökade resurser och förlängning av tidigare satsningar. Medel via havs- och vattenanslaget 1:11 och anslag 1:4 samt 1:7 är avgörande för att möjliggöra åtgärder där andra aktörer kan bidra till önskad effekt. Samtidigt behövs resurser för att ta fram kunskapsunderlag och genomföra miljöövervakning genom anslag 1:2 för att insatserna ska vara träffsäkra och effektiva, samt forskningsmedel via anslag 1:5 för att utveckla metoder och arbetssätt framåt. För analys, bedömning av kunskapsunderlag och samverkan med andra aktörer krävs dessutom personal och därmed förstärkning av förvaltningsanslaget 1:15.

Budgetunderlaget är uppbyggt så att äskanden presenteras i samma ordning som anslagen används i praktiken, först 1:11, 1:4 och 1:7, därefter 1:2 och 1:5, slutligen 1:15. Denna struktur visar hur de olika anslagen samverkar och tillsammans möjliggör åtgärder som leder till de miljöeffekter som eftersträvas.

Utgiftsområde 20 Allmän miljö och naturvård

Anslag 1:11 Havs- och vattenmiljöanslaget

Förslag: Myndigheten gör bedömningen att Havs- och vattenmyndigheten totalt bör tilldelas 1 468 565 tkr år 2027, 1 441 565 tkr år 2028, och 1 191 565 tkr år 2029, vilket är inkluderat föreslagna förstärkningar nedan.

Förslag till finansiering för anslag 1:11 för 2027–2029 anges i Tabell 2. I Tabell 3 förtydligas förslag till nya satsningar inom prioriterade områden.

Tabell 2: Förslag till verksamhetens finansiering anslag 1:11 ap. 2.

Anslag 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö ap. 2	2026 Tilldelat (tkr)	2027 Förslag (tkr)	2028 Förslag (tkr)	2029 Förslag (tkr)
Disponeras av Havs- och vattenmyndigheten ap. 2 (enligt Hermes)	1 198 565	1 168 565	1 061 565	761 565
Föreslagen förstärkning		300 000	380 000	430 000
Summa	1 198 565	1 468 565	1 441 565	1 191 565

Tabell 3: Förslag till förstärkt finansiering för nya satsningar anslag 1:11 ap. 2.

Beräknade äskanden 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö ap. 2	2027 (tkr)	2028 (tkr)	2029 (tkr)
Genomförande av EU:s naturrestaureringsförordning	70 000	100 000	150 000
Ökat akvatiskt områdesskydd	100 000	150 000	150 000
Kartlägga effekter av utflyttad trälgräns	15 000	15 000	15 000
Effektivare åtgärdsarbete i sjöar, vattendrag och hav	100 000	100 000	100 000
Säker hantering av miljödata	15 000	15 000	15 000
Summa	300 000	380 000	430 000

Skälen för myndighetens äskande

Sveriges hav, sjöar och vattendrag är förutsättningar för en hållbar samhällsutveckling inom alla tre hållbarhetsdimensionerna. De levererar centrala ekosystemtjänster i form av livsmedelsproduktion, vattenrening, klimatanpassning, biologisk mångfald och rekreation. Samtidigt är tillståndet i stora delar av våra akvatiska miljöer fortsatt otillfredsställande. Övergödning, fysisk påverkan, klimatförändringar, miljögifter och ett långvarigt högt resursuttag har försvagat ekosystemens funktion och minskat den biologiska mångfalden.

I havsmiljöpropositionen tydliggörs behovet av en förstärkt havs- och vattenförvaltning. Propositionen har fokus på minskad övergödning, stärkt biologisk mångfald, ökat marint områdesskydd och ekosystembaserad fiskeriförvaltning. Propositionen betonar även att åtgärderna ska vara effektiva, kunskapsbaserade och integrerade i en sammanhållen ekosystemansats. För att dessa ambitioner ska kunna omsättas i praktiken krävs långsiktigt stabila och tillräckliga resurser inom havs- och vattenmiljöanslaget 1:11.

Vidare anger regeringens strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster att Sverige ska hejda och vända förlusten av biologisk mångfald samt stärka ekosystemens resiliens och leverans av ekosystemtjänster. Strategin omfattar såväl skydd som restaurering av värdefulla livsmiljöer och genomförandet av internationella åtaganden, däribland krav som följer av EU:s naturrestaureringsförordning. För havs- och vattenmiljön innebär detta ett utökat behov av åtgärder som stärker akvatiskt områdesskydd och restaurering av kust- och sötvattenmiljöer.

Mot bakgrund av detta och med vetskapen om att den akvatiska förvaltningen har ett genomförandeunderskott när det gäller relevanta åtgärder, ser myndigheten att det behövs särskilda satsningar inom:

- Ökad biologisk mångfald och stärkta ekosystemtjänster, särskilt genom utveckling och långsiktig förvaltning av akvatiskt områdesskydd samt genomförande av EU:s naturrestaureringsförordning i havs- och vattenmiljöer.
- Hållbart fiske och ekosystembaserad förvaltning där fiskbeståndens återhämtning och livsmiljöernas funktion värnas i enlighet med havsmiljöpropositionens inriktning.
- Effektivare åtgärdsarbete genom förbättrad samordning, systematisk uppföljning och adaptiv förvaltning för att uppnå hög kostnadseffektivitet och säkerställa måluppfyllelse av de svenska miljökvalitetsmålen.
- Minskad övergödning och miljögifter genom effektiva och riktade åtgärder i avrinningsområden, kustzoner och marina miljöer med målet att förbättra vattenkvalitet och återställa god ekologisk status.

Dessa satsningar är nödvändiga för att säkerställa en långsiktig, ekosystembaserad förvaltning av våra sjöar, vattendrag, hav och fiskbestånd, med målet att stärka ekosystemens resiliens och ett hållbart nyttjande.

En förstärkning av anslaget är en förutsättning för att Sverige ska kunna nå såväl nationella miljökvalitetsmål som sina EU-rättsliga och internationella åtaganden. Investeringar i havs- och vattenmiljön är samtidigt samhällsekonomiskt rationella, de stärker resiliens mot klimatförändringar, tryggar livsmedelsförsörjning och bidrar till långsiktig hållbar tillväxt.

Genomförande av EU:s naturrestaureringsförordning

EU:s naturrestaureringsförordning syftar till att stärka biologisk mångfald, förbättra ekosystemens funktion och öka naturens och samhällets motståndskraft mot klimatförändringar. Restaurering av våtmarker, sjöar, vattendrag och hav bidrar till reglering av vattenflöden, fungerar som kolsänkor och minskar sårbarheten för extrema väderhändelser. Återställda akvatiska miljöer förbättrar livsmedelsproduktion, vattenrening och biologisk mångfald samtidigt som de kan minska kostnaderna för samhället genom att förebygga klimatrelaterade skador.

Havs- och vattenmyndigheten har en central roll i det svenska genomförandet av restaureringsförordningen. Myndigheten har ansvar inom flera ekosystemgrupper, bland annat sjöar och vattendrag samt marina miljöer. Ansvaret omfattar planering, vägledning, uppföljning och samordning av åtgärder inom dessa områden. Detta i nära samverkan med länsstyrelser, kommuner och andra berörda aktörer.

Ett första och viktigt steg i arbetet med förordningen handlar om kartering av utbredning samt bedömning av status av de livsmiljöer som förordningen omfattar och som har okänd status. Utan kartering och statusbedömning för dessa livsmiljöer saknas förutsättningar för planering och genomförande av de nödvändiga naturrestaureringsåtgärder som på sikt ska stärka den biologiska mångfalden och i övrigt bidra till att förordningens syfte och målsättningar nås.

Förslag till finansiering

Myndigheten gör bedömningen att det behövs ytterligare en förstärkning av anslag 1:11 med 70 000 tkr 2027, 100 000 tkr 2028 och 150 000 tkr 2029. Detta för att kunna genomföra det karterings- och bedömningsarbete som krävs för att leva upp till förordningens krav på att tillståndet i 90% av de akvatiska livsmiljöerna ska vara känt senast 2030.

Effekt av föreslagen finansiering

Med föreslagen förstärkning av kartläggning och bedömning av akvatiska livsmiljöer kan naturrestaureringsåtgärder planeras och genomföras mer träffsäkert. Det blir möjligt att identifiera vilka områden som har störst ekologisk betydelse och styra åtgärderna dit de ger störst effekt. Det ökar takten i återhämtningen av biologisk mångfald och stärker livsmiljöer för fisk och andra vattenlevande arter. Förbättrad kartläggning av konnektivitet möjliggör en effektivare hantering av vandringshinder och bättre spridningsvägar i vattensystemen. Sammantaget leder satsningen till mer resilienta akvatiska ekosystem.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Utebliven finansiering innebär att nödvändig kartläggning och tillståndsbedömning av akvatiska livsmiljöer inte kan genomföras i den takt och omfattning som krävs enligt EU:s naturrestaureringsförordning. Bristande kunskap gör restaureringsinsatser mindre träffsäkra och mindre effektiva vilket leder till långsammare återhämtning av biologisk mångfald och svagare ekosystemfunktioner. På sikt riskerar detta att leda till både försämrad miljöstatus och att Sverige inte uppfyller förordningens krav.

Ökat akvatiskt områdesskydd

I budgetpropositionen 2024 fick Havs- och vattenmyndigheten 98 000 tkr för arbete med akvatiskt områdesskydd fram till och med 2026. Myndigheten föreslår nu att satsningen fortsätter även 2027 och framåt. Förlusten av biologisk mångfald är en av de största globala utmaningarna, och fortsatt akvatiskt skydd är avgörande för att Sverige ska kunna bevara värdefull natur för nuvarande och kommande generationer.

Akvatiskt områdesskydd är viktigt eftersom det skyddar livsmiljöer för fisk och andra arter, bevarar biologisk mångfald och stärker ekosystemens funktioner. Skyddade vattenområden bidrar också till bättre vattenkvalitet, klimatreglering och hållbar användning av naturresurser, vilket gynnar både människor och samhälle.

I havsmiljöpropositionen betonas vikten av att skydda akvatiska ekosystem för att bevara både biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Den pågående satsningen har redan stärkt arbetet med att skydda akvatiska miljöer, biologisk mångfald och uppväxtområden för fiskbestånd. För att

uppnå de uppsatta områdesskyddsmålen krävs dock ett långsiktigt arbete. Under den nuvarande satsningen har behovet av särskilt fokus på sjöar och vattendrag identifierats.

Under 2025 har myndigheten haft i uppdrag att redovisa statusen för det akvatiska skyddet och ta fram en uppdaterad handlingsplan för marint områdesskydd. Rapporterna visar vilka områden som behöver förstärkning och vilka åtgärder som krävs för att Sverige ska nå målet om 30 procent skyddade områden till 2030. Förutom att andelen skyddad yta behöver öka, måste arbetet med marint områdesskydd bli mer effektivt med en tydligare nationell styrning och samordning. Reglering och kvalitet i befintliga, skyddade områden behöver bli bättre och tillgången till kunskap och data om marint områdesskydd behöver förbättras.

Idag är skyddet ojämnt fördelat och reglerna behöver stärkas för att minska negativ påverkan och säkra långsiktiga naturvärden.

Förslag till finansiering

Myndigheten gör bedömningen att det behövs en fortsatt förstärkning av anslag 1:11 med 100 000 tkr per år från 2027, 150 000 tkr 2028 och 150 000 tkr 2029. Detta för att säkerställa ett långsiktigt och effektivt arbete med akvatiskt områdesskydd, stärka skyddet av biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt nå både nationella och internationella mål.

Effekt av föreslagen finansiering

Den föreslagna förstärkningen möjliggör ett långsiktigt och effektivt arbete med akvatiskt områdesskydd, vilket stärker skyddet av biologisk mångfald, ekosystemtjänster och motståndskraftiga vattenmiljöer som kan hantera klimatförändringar. Satsningen förbättrar konnektiviteten mellan livsmiljöer, säkerställer ekosystemtjänster och bidrar till ett rikare växt- och djurliv, vilket underlättar för att nå Sveriges miljökvalitetsmål. Den bidrar också till att uppnå målet om 30 procent skyddade områden till 2030 och uppfylla kraven i EU:s naturrestaureringsförordning, där skydd av representativa och kvalitativa livsmiljötyper är en åtgärd. På så sätt möjliggör satsningen en kontinuerlig och långsiktig återhämtning av biologisk mångfald och stärkta ekosystem.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Om finansieringen uteblir riskerar arbetet med akvatiskt områdesskydd att bli kortsiktigt och fragmenterat. Målet om 30 procent skyddade vattenområden till 2030 kan då inte nås. Pågående processer kan fördröjas eller behöva startas om, vilket minskar effektiviteten. Det arbete som byggts upp under senare år riskerar att avstanna, och resurser och kompetens på länsstyrelserna kan förloras. Skyddet av viktiga livsmiljöer och hotade arter begränsas, återhämtningen av biologisk mångfald bromsas och ekosystemens förmåga att hantera klimatförändringar försämras. Samtidigt påverkas ekosystemtjänster som vattenrening, översvänningsreglering och fiskproduktion, vilket ökar risker och kostnader för samhället. Utan finansiering begränsas också Sveriges möjligheter att uppfylla nationella miljömål och internationella åtaganden.

Kartlägga effekter av utflyttad trålgräns

Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för att under perioden 2022–2027 genomföra och vidareutveckla åtgärder som motsvarar en utflyttning av trålgränsen i Östersjön, i syfte att stärka skyddet för kustnära fiskbestånd och marina ekosystem, med särskilt fokus på sill och strömming.

Försöket syftar till att ge viktig kunskap om hur sill- och strömmingsbestånden samt fiskenäringen påverkas när trålning inte längre pågår. För att kunna säkerställa ett kvalitetssäkrat beslutsunderlag och möjliggöra hållbar förvaltning föreslås att medel avsätts för fortsatt uppföljning av försöket även efter 2027. Uppföljningen omfattar storskalig övervakning av sill och strömming, till exempel populationstillstånd, migrationsmönster, lokala delpopulationer och födoval under året.

Den fortsatta uppföljningen gör det möjligt att utvärdera långsiktiga effekter på fiskbestånd och kustnära ekosystem. Den ger också underlag för förvaltning av sill- och strömmingsbestånd, inklusive kvoter, skyddszoner och andra åtgärder. Dessutom kan konsekvenser för yrkesfiskare, småskaligt fiske och lokalsamhällen bedömas. Detta för att förstå, styra och anpassa förvaltningen av kustnära fiskbestånd på ett långsiktigt och hållbart sätt.

Medlen kommer också att användas för att utveckla verktyg som stödjer ekosystembaserad förvaltning och regionalt anpassade åtgärder, för företrädesvis sill och strömming. Rådgivningsprocesserna inom International Council for the Exploration of the Sea (ICES) behöver vidareutvecklas när det gäller storlek och åldersstruktur på bestånden vilket fortsatt uppföljning kan bidra till. Det behövs också förvaltningsverktyg som stärker regionaliseringen, till exempel direkt provtagning av fångster och tillfälliga områdestängningar.

Förslag till finansiering

Myndigheten gör bedömningen att det behövs en förstärkning av anslag 1:11 med 15 000 tkr per år från 2027 till och med 2029, för att följa upp effekterna av en utflyttad trålgräns även efter 2027.

Effekt av föreslagen finansiering

Den föreslagna finansieringen gör det möjligt att fortsätta uppföljningen av utflyttad trålgräns efter 31 mars 2027 då regeringsuppdraget avslutas. Finansieringen ger underlag för beslut som kan förstärka en ekosystembaserad förvaltning, bland annat genom kvoter, skyddszoner och områdestängningar, och gör det möjligt att följa konsekvenser för yrkesfiskare, småskaligt fiske och lokalsamhällen. Den möjliggör också bedömning av långsiktiga effekter på kustnära ekosystem, till exempel förändringar i arter som är viktiga i näringskedjan, och hur trålfisket påverkar fiskbestånd, habitat och miljön nära kusten, samt hur de socioekonomiska kraven kan tillgodoses utan att riskera bestånden. Den möjliggör utveckling av nya förvaltningsverktyg, såsom direkt provtagning av fångster och regionalt anpassade åtgärder, och stärker rådgivning inom ICES.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Om finansiering för uppföljning uteblir uppstår kunskapsluckor om sill- och strömmingsbeståndens status och utveckling i Östersjön. Det blir svårt att följa beståndsstorlek,

åldersstruktur, vandringsmönster, lokala delbestånd och födoval. Därmed försvåras bedömningen av vilka effekter en utflyttad trålgräns har på kustnära ekosystem. Utan uppföljning försämras underlaget för beslut om kvoter, skyddsområden och andra förvaltningsåtgärder. Det blir också svårare att utforma långsiktiga regler som bygger på kunskap om beståndens struktur och rörelser.

När trålning upphör i ett område kan beståndens sammansättning och utbredning förändras, och påverkan på bottnar minska. Utan systematisk uppföljning går det dock inte att bedöma omfattningen av dessa förändringar. Det innebär att den potential som skapats genom att flytta ut trålgränsen inte kan tas till vara fullt ut och att besluten får en högre grad av osäkerhet.

Effektivare åtgärdsarbete i sjöar, vattendrag och hav

För att uppnå god miljöstatus i Sveriges akvatiska miljöer bedömer Havs- och vattenmyndigheten att åtgärder behöver stärkas på lokal och regional nivå. Effektivare åtgärdsarbete kräver förbättrad samordning, systematisk uppföljning och adaptiv förvaltning. Detta säkerställer både kostnadseffektivitet och måluppfyllelse. Havsmiljöpropositionen betonar en ekosystembaserad förvaltning som integrerar insatser på olika nivåer och över sektorsgränser. Det innebär att nationella mål för havs- och vattenmiljön måste omsättas i praktiskt arbete på regional och lokal nivå, där samordning mellan myndigheter, kommuner och andra aktörer är viktigt.

I budgetpropositionen för 2024 tilldelades Havs- och vattenmyndigheten 37 000 tkr per år till och med 2026 för åtgärder inom åtgärdsprogrammet för havsmiljön. Medlen har bland annat använts för att utveckla en modell för regional och ekosystembaserad förvaltning i tre pilotområden. Erfarenheterna visar att ekosystembaserad förvaltning kan införas inom befintliga förvaltningsmodeller, och en handbok har tagits fram som stöd. För att insatserna ska ge varaktiga resultat behöver rätt åtgärder kopplas till rätt nivå och funktion i förvaltningen, med tydligt mandat och tillräckliga resurser för genomförande och uppföljning. Myndigheten bedömer att särskilda medel även framöver krävs för att stödja implementeringen av det nya arbetssättet och för att följa upp åtgärderna, och föreslår därför att satsningen fortsätter även under 2027 och framåt.

I september 2025 redovisade myndigheten regeringsuppdraget Delåtgärdsprogram för effektivare akvatisk förvaltning. Modellen med delåtgärdsprogram som nu utvecklas vidare ska innehålla både fysiska och administrativa åtgärder. De ska samordna samtliga relevanta aktörer, som länsstyrelser, kommuner, vattenråd, markägare, verksamhetsutövare, ideella organisationer, med flera. De ska kopplas till såväl vattendirektivets som havsmiljödirektivets miljökvalitetsnormer, vilket möjliggör mätbar uppföljning och långsiktigt genomförande. Delåtgärdsprogrammen ska vara avrinningsområdesvisa och inkludera såväl kustzonen som utsjön. Detta möjliggöra att åtgärder kan planeras och genomföras där de ger störst miljönytta, med ett såväl tydligt "källa till hav"-perspektiv som ett hav till källa-perspektiv. Genom att redovisa ansvar, tidsplan och indikatorer underlättas prioritering, finansiering, uppföljning och miljöprövning. De kommer därför att bli centrala verktyg för ett effektivare åtgärdsarbete.

Åtgärdsprogrammet för havsmiljön och de ovan beskrivna delåtgärdsprogrammen är i dagsläget två kompletterande verktyg för att uppnå ekosystembaserad förvaltning. Tillsammans skapar de ett helhetsgrepp över hela avrinningsområdet inklusive kusten och i havet när det gäller

planering, genomförande och uppföljning. Myndigheten kommer framöver att arbeta med dessa som en helhet och föreslår därför en gemensam satsning för insatserna.

För att öka takten i arbetet, stärka samordningen och skapa långsiktiga förutsättningar föreslås medel användas till:

- Snabbare utveckling och implementering av delåtgärdsprogram över hela Sverige, så att fler avrinningsområden omfattas och miljöproblem åtgärdas där insatserna gör störst skillnad.
- Stärkt lokal och regional samverkan utifrån ett intressentperspektiv mellan myndigheter, kommuner och andra aktörer för en ekosystembaserad vattenförvaltning.
- Utveckling och fortsatt stöd till pilotprojekt som prövar åtgärder, arbetssätt och förvaltningsmodeller i olika typer av avrinningsområden, kustzoner och marina system (Östersjön och Västerhavet), med syfte att generera erfarenheter som kan skalas upp och tillämpas nationellt.

Förslag till finansiering

Myndigheten föreslår en förstärkning av anslag 1:11 med 100 000 tkr per år under perioden 2027-2029. Detta för att öka takten i arbetet med delåtgärdsprogrammen, stärka lokal och regional samverkan utifrån ett ekosystembaserat intressentperspektiv, säkerställa ett avrinningsområdesvis arbetssätt som inkluderar kustzon och utsjö, samt vidareutveckla pilotprojekt som genererar erfarenheter som kan användas nationellt.

Effekt av föreslagen finansiering

Ett strukturerat och väl utbyggt ekosystembaserat arbete på avrinningsområdesnivå väntas ge positiva effekter på miljön. Genom riktade åtgärder förbättras den ekologiska statusen i sjöar, vattendrag, kust och hav, samtidigt som livsmiljöer återställs och påverkan på ekosystemen minskar. Övergödningen i kust och hav kan minska tack vare insatser som omfattar hela avrinningsområdet och följer ett tydligt källa-till-hav-perspektiv, liksom ett hav till källa-perspektiv. Den kemiska statusen i yt- och grundvatten förbättras genom minskade utsläpp av miljögifter och prioriterade ämnen. Samtidigt stärks biologisk mångfald och ekosystemtjänster genom återställning av hydrologi, konnektivitet och livsmiljöer. Finansieringen bidrar också till ökad motståndskraft mot klimatförändringar genom åtgärder som hanterar översvämning, vattenbrist och förbättrad vattenhushållning.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Om det föreslagna arbetet med delåtgärdsprogram inte genomförs riskerar förvaltningen att förbli alltför övergripande och mindre träffsäker. Nödvändiga fysiska åtgärder kan utebli eller försenas, vilket försvårar möjligheten att följa miljökvalitetsnormerna och uppnå god ekologisk och kemisk status. Brist på en konkret ekosystembaserad förvaltning kan också leda till svagare prioritering och finansiering av åtgärder samt mindre effektiv miljöprövning. På sikt kan övergödning, utsläpp av miljögifter och fysisk påverkan på vattenmiljöer kvarstå eller förvärras, med negativa konsekvenser för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Säker hantering av miljödata

Mot bakgrund av ett förändrat säkerhetsläge och ökade krav på skydd av samhällsviktig information bedömer myndigheten att en förstärkning av anslaget är nödvändigt för att säkerställa en säker, stabil och ändamålsenlig hantering av miljödata. Hanteringen är en förutsättning för att myndigheten ska kunna tillhandahålla tillförlitligt beslutsunderlag och fullgöra sitt uppdrag.

Övervakning och datainsamling genererar omfattande datamängder som ställer krav på långsiktigt hållbara lösningar för lagring, analys och tillgängliggörande. EU:s genomförandeförordning om värdefulla datamängder medför ökade krav på att miljöinformation ska vara tillgänglig för vidareutnyttjande, vilket ökar komplexiteten i informationshanteringen och förutsätter att säkerhetsaspekter hanteras systematiskt. En säker och välfungerande tillgängliggörande av miljöinformation bidrar samtidigt till ökad användning av data inom näringsliv, forskning och innovation, vilket stärker Sveriges konkurrenskraft och möjliggör utveckling av nya tjänster och lösningar.

För att undvika sårbarheter i myndighetens informationsförsörjning och säkerställa tillräcklig stabilitet i digitala system bedöms en förstärkning av anslaget vara nödvändig. Detta är en förutsättning för att upprätthålla tillförlitlighet och säkerhet i hanteringen av miljödata.

Förslag till finansiering

Myndigheten gör bedömningen att det behövs en förstärkning av anslag 1:11 med 15 000 tkr per år under perioden 2027-2029 för säker hantering av miljödata.

Effekt av föreslagen finansiering

Den föreslagna förstärkningen av anslaget bedöms stärka myndighetens förmåga att hantera miljödata på ett säkert, stabilt och tillförlitligt sätt. Finansieringen bedöms möjliggöra långsiktigt hållbara lösningar för lagring, analys och tillgängliggörande av miljöinformation samt säkerställa att ökade krav på ett säkert och kontrollerat vidareutnyttjande av data kan mötas. Sammantaget bedöms detta stärka kvaliteten i beslutsunderlag, främja nyttiggörandet av miljödata och bidra till ökad konkurrenskraft.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Om förstärkning av anslaget uteblir bedömer myndigheten att förmågan att hantera miljödata, inklusive geodata, på ett säkert och tillförlitligt sätt försvagas. Detta ökar risken för brister i tillgänglighet och stabilitet i de system som används för att lagra, bearbeta och tillgängliggöra information.

Bristande finansiering kan även begränsa myndighetens möjligheter att tillgängliggöra miljöinformation i enlighet med EU:s krav på ett säkert och kontrollerat sätt. Detta kan i förlängningen minska nyttiggörandet av miljödata och därmed försvaga förutsättningarna för innovation, utveckling av nya tjänster och stärkt konkurrenskraft. Sammantaget kan detta påverka kvaliteten i beslutsunderlag och minska effektiviteten i miljöövervakning och datainsamling.

Övriga frågor

Med anledning EU-kommissionens förslag angående Europaparlamentets och rådets förordningar för perioden 2028–2034 om inrättande av nya fonder (nedan kallad NRP-fonden) som ersätter bland annat EHFVF-fonden vill HaV uppmärksamma att det finns förslag om ökade krav på medfinansiering från medlemsstaterna. Den nationella medfinansieringen av åtgärder i NRP planen föreslås uppgå till 60 procent jämfört med 40 procent som gäller i nuvarande period. Det innebär att en större andel nationella medel krävs för att utnyttja tilldelade EU-medel. Vidare finns det i förslaget inte heller medel utpekade till åtgärder som rör datainsamling och kontrollåtgärder och inte heller krav på lägsta andel finansiering till dessa områden.

Det innebär att om förslaget antas kommer det ställas krav på ökad nationell medfinansiering exempelvis inom NRP-fondens delar som rör datainsamling och fiskerikontroll. Det kan komma att påverka behovet genom en högre andel nationell medfinansiering från anslag 1:11.

Bemyndigande anslag 1:11 åtgärder för havs- och vattenmiljö

Havs- och vattenmyndigheten föreslår en bemyndiganderam enligt Tabell 4.

Tabell 4: Förslag till bemyndigande för anslag 1:11 åtgärder för havs- och vattenmiljön, enligt rapportering i Hermes.

1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö ap. 2	Utfall 2025 (tkr)	Prognos 2026 (tkr)	Beräkning 2027 (tkr)	Beräkning 2028 (tkr)	Beräkning 2029 (tkr)	Beräknat 2030 (tkr)	Slutår
Ekonomiska åtaganden vid årets början	546 738	577 721	806 000	806 000	538 000	248 000	
Nya ekonomiska åtaganden	255 000	451 881	248 000				
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	202 809	223 602	248 000	268 000	290 000	248 000	2035
Varav utgifter till följd av ekonomiska åtaganden vid utgången av 2025			248 000	268 000	290 000		2035
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-21 208						
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	577 721	806 000	806 000	538 000	248 000	0	
Tilldelat/föreslaget bemyndigande	770 000	806 000	806 000				
Beslutad/beräknad anslagsnivå		1 198 565	1 168 565	1 061 565	761 565		

För att kunna genomföra effektiva åtgärder inom havs- och vattenmiljön krävs möjligheten till fleråriga åtaganden, vilket ställer höga krav på både stabilitet och flexibilitet i finansieringen. Stabilitet i bemyndiganderamen säkerställer att långsiktiga projekt kan planeras och genomföras utan avbrott, medan flexibilitet gör det möjligt att anpassa åtgärderna efter förändrade behov, ny kunskap eller oväntade miljöutmaningar. En långsiktig bemyndiganderam är nödvändig för att kunna finansiera EU-program och andra fleråriga initiativ. Myndigheten föreslår därför en fortsatt bemyndiganderam om 806 000 tkr fram till 2035 för anslagspost 2 under anslag 1:11, som avser åtgärder i havs- och vattenmiljön.

Anslag 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Myndigheten gör bedömningen att Havs- och vattenmyndigheten totalt bör tilldelas 30 000 tkr år 2027, 30 000 tkr år 2028, och 30 000 tkr år 2029 för arbete med vraksanering.

Förslag till verksamhetens finansiering för anslag 1:4 för 2027–2029 anges i Tabell 5.

Tabell 5: Förslag till verksamhetens finansiering av anslag 1:4

Anslag 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	2026 Tilldelat (tkr)	2027 Förslag (tkr)	2028 Förslag (tkr)	2029 Förslag (tkr)
ap.7 Sanering o återställ – sanering vrak (enligt Hermes)	27 000	25 000	0	0
Föreslagen förstärkning vrak		5 000	30 000	30 000
Summa	27 000	30 000	30 000	30 000

Skälen för myndighetens äskande

Havs- och vattenmyndigheten har ett ansvar för att identifiera, riskbedöma och vid behov åtgärda vrak som kan orsaka miljöskada. I dag omfattar arbetet cirka 300 kända vrak som kan innehålla olja eller andra farliga ämnen. Ett 30-tal av dessa har, enligt Sjöfartsverkets redovisning av regeringsuppdrag 2011, bedömts som akut miljöfarliga. Samtidigt visar fortsatt analys att fler vrak än de tidigare prioriterade kan innebära betydande risker.

Myndigheten har därför vidareutvecklat kunskapsunderlaget genom arkivstudier, kompletterande utredningar och nya riskbedömningar. Arbetet visar att det finns behov av både fördjupad kartläggning och konkreta åtgärder för att minska risken för utsläpp med allvarliga konsekvenser för havsmiljö, fiske och kustsamhällen. Parallellt pågår undersökningar av ett dumpningsområde på västkusten med vrak som innehåller kemiska stridsmedel från andra världskriget. Farliga ämnen har redan spridits till fisk, skaldjur och bottensediment. Det krävs ytterligare utredningar för att fastställa vilka vrak som innehåller stridsmedel och hur omfattande spridningen är i den omgivande miljön.

Regeringens satsning på att sanera miljöfarliga vrak har till och med 2025 förhindrat att cirka 770 kubikmeter olja och oljeblandat vatten har hamnat i havet. Samtidigt som cirka 17 ton förlorade fiskeredskap har omhändertagits. Flera av de sanerade vraken har legat i områden med höga natur- och rekreationsvärden, där ett utsläpp skulle kunna orsaka stora miljömässiga och ekonomiska skador.

Mot denna bakgrund bedömer Havs- och vattenmyndigheten att arbetet behöver förstärkas för 2027. För att genomföra planerade åtgärder och minska risken för framtida utsläpp krävs även en långsiktig och stabil finansiering under 2028–2029.

Förslag till finansiering

Myndigheten gör bedömningen att en utökning med 5 000 tkr för 2027 behövs utöver de medel som framgår av Hermes. För åren 2028–2029 behövs en förstärkning med 30 000 tkr per år.

Effekt av föreslagen finansiering

Under 2027 planeras fortsatt sanering av två vrak. Under 2028–2029 planeras sanering av ytterligare två vrak. Samtidigt fortsätter utredning och riskbedömning av tre tyska trupptransportfartyg från andra världskriget utanför Orust. I anslutning till dessa vrak finns känsliga och skyddsvärda havsområden. Projektet planerar att fortsätta arbetet med att riskklassificera och prioritera dem, genomföra undersökningar av oljeförekomst med efterföljande bärgningsoperationer av olja på dessa vrak.

Finansiering av fortsatt sanering av vrak bidrar till en bättre och friskare havsmiljö genom att risken för oljeläckage från fartygsvrak elimineras eller minskas. En kartläggning av omfattningen av spridning av kemiska stridsmedel från vrak till omgivande miljö kommer också att bidra en bättre havsmiljö, och utgöra en grund för åtgärder för mindre spridning och kontaminering av havsmiljön och marina resurser som fisk och skaldjur.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

En utebliven finansiering under detta anslag skulle innebära att de återstående miljöfarliga vraken inte blir sanerade. Detta innebär i sin tur att dessa vrak ligger kvar på havsbotten, utgör en akut miljöfara och kommer slutligen att läcka ut sitt miljöfarliga innehåll till havsmiljön med negativa miljömässiga och ekonomiska effekter på havsmiljön. Vissa av dessa vrak läcker redan olja episodiskt vilket leder till spridning av olja till havsmiljön och dess organismer.

Uteblivna åtgärder för att motverka spridning av kemiska stridsmedel från vrak till omgivande miljö, resulterar i höga halter av hälsofarliga ämnen i marina organismer från området, vilket har både ekologiska och samhällsekonomiska konsekvenser. Att avsätta medel för undersökning och åtgärder för att minska spridningen i dessa områden är därför en grundläggande investering för att begränsa långsiktiga miljörisker och säkerställa en hållbar och frisk havsmiljö och möjliggöra nyttjande av marina resurser från området.

Bemyndigande för anslag 1:4 Sanering och återställande av förorenade områden

Havs- och vattenmyndigheten föreslår en bemyndiganderam enligt Tabell 6.

Tabell 6: Förslag till bemyndigande för anslag 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden, enligt rapportering i Hermes.

Anslag 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	Utfall 2025 (tkr)	Prognos 2026 (tkr)	Beräkning 2027 (tkr)	Beräkning 2028 (tkr)	Beräkning 2029 (tkr)	Beräknat 2030 (tkr)	Slutår
Ekonomiska åtaganden vid årets början	590	13 429	25 000				
Nya ekonomiska åtaganden	13 250	25 000	25 000				
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	411	13 429	25 000				2027
Varav utgifter till följd av ekonomiska åtaganden vid utgången av 2025			25 000				2027
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden			0				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	13 429	25 000	25 000	0	0	0	
Tilldelat/föreslaget bemyndigande	30 000	25 000	25 000				
Beslutad/beräknad anslagsnivå		27 000	25 000				

Myndigheten föreslår en bemyndiganderam om 30 000 tkr för anslag 1:4, Sanering och återställande av förorenade områden, fram till 2028. Syftet är att möjliggöra att avtal om entreprenadinsatser, som ofta sträcker sig över flera år, kan tecknas. Detta säkerställer en stabil framdrift i projekten och ger möjlighet till långsiktig planering. En otillräcklig bemyndiganderam skulle däremot begränsa möjligheten att ingå fleråriga entreprenadavtal, vilket riskerar att försvåra projektplaneringen och påverka projektens genomförande negativt.

Anslag 1:2 Miljöövervakning mm

Havs- och vattenmyndigheten gör bedömningen att arbetet med akvatisk övervakning bör utökas. Målet är att upprätthålla nuvarande nivå av kunskaps- och beslutsstöd till förvaltningen och uppfylla de lagkrav som finns, samt att möta ökade behov med anledning av restaureringsförfordningen. Myndigheten föreslår att anslaget 1:2 Miljöövervakning tilldelas 227 200 tkr år 2027, 242 200 tkr år 2028, och 247 200 tkr år

Förslag till verksamhetens finansiering för anslag 1:2 för 2027–2029 anges i Tabell 7. I Tabell 8 förtydligas föreslagna satsningar för prioriterade områden.

Tabell 7: Förslag till verksamhetens finansiering för anslag 1:2 Miljöövervakning.

Anslag 1:2 Miljöövervakning mm	Tilldelat 2026 (tkr)	Förslag 2027 (tkr)	Förslag 2028 (tkr)	Förslag 2029 (tkr)
ap.3 Miljöövervakning mm, enligt Hermes	134 514	141 200	141 200	121 200
Förslag till förstärkning		83 000	98 000	123 000
ap.5 Bidrag till Swedish Water House	3 000	3 000	3 000	3 000
Summa	137 514	227 200	242 200	247 200

Tabell 8: Förslag till förstärkningar av anslag 1:2 Miljöövervakning.

	Förslag 2027 (tkr)	Förslag 2028 (tkr)	Förslag 2029 (tkr)
Övervakning till stöd för vattenförvaltning och åtgärder mot övergödning	35 000	45 000	50 000
En sammanhållen miljödataförvaltning	7 000	7 000	7 000
Övervakning en nödvändighet för naturrestaurerings-förordningen	15 000	25 000	45 000
Invasiva främmande arter hotar biologisk mångfald	5 000	5 000	5 000
Stärkt beredskap genom nationellt förvaltnade fiskarter	6 000	6 000	6 000
Nya krav kräver nya övervakningsmetoder	10 000	5 000	5 000
Klimatsäkring av övervakningen	5 000	5 000	5 000
Summa	83 000	98 000	123 000

Skälen för myndighetens äskande

Övervakning och annan datainsamling är en förutsättning för att kunna fatta välunderbyggda beslut om planering och genomförande av effektiva åtgärder som leder till förbättring av miljötillståndet. Målet med förbättringen följer av Sveriges nationella miljökvalitetsmål och den ambition som uttrycks i exempelvis regeringens havsmiljöproposition.

Krav på insamling av akvatiska övervakningsdata följer av EU-direktiv och EU-förordningar, nationell lagstiftning, regionala konventioner och nationella miljömål. Övervakningen ligger till grund för bedömning av om miljökvalitetsnormer för sjöar, vattendrag och hav följs.

Miljöinformationen som samlas in ska också rapporteras eller ligga till grund för rapportering enligt flera EU-direktiv (art- och habitatdirektivet, vattendirektivet, nitrattendirektivet, prioämnesdirektivet och havsmiljödirektivet) och annan internationell rapportering (OSPAR, Helcom, ICES, EEA och FN).

Sveriges akvatiska övervakning uppfyller i dagsläget inte gällande lagstiftning till fullo. EU-kommissionen har vid ett flertal tillfällen pekat på svagheter i övervakningen och krävt bättring. Av ovanstående skäl finns det behov av en förstärkt finansiering inom flera områden.

Områden som främst har behov av förstärkt finansiering är:

- Minskad övergödning och spridning av miljögifter
 - Övervakning till stöd för vattenförvaltning och åtgärder mot övergödning
 - En sammanhållen miljödataförvaltning
- Ökad biologisk mångfald och stärkta ekosystemtjänster
 - Övervakning med anledning av naturrestaureringsförordningen
 - Invasiva främmande arter hotar biologisk mångfald
- Hållbart fiske
 - Stärkt livsmedelsberedskap genom nationellt förvaltade fiskarter
- Effektivare åtgärder i havs- och vattenmiljön
 - Nya krav kräver nya övervakningsmetoder
 - Klimatsäkring av övervakningen

Konkreta behov för att stärka övervakningen inom dessa områden presenteras nedan.

Övervakning till stöd för vattenförvaltning och åtgärder mot övergödning

För att möta EU-kommissionens återkommande kritik mot hur Sverige övervakar sina vatten behöver övervakningsprogrammen reformeras enligt de planer som finns i handlingsplanen "Full koll på våra vatten". Nya strängare krav på rapportering av övervakningsdata förväntas börja gälla under 2027. Kraven kommer att gälla stora delar av resultaten från de kontrollerande och operativa övervakningsprogram som följer av vattendirektivet.

Den *kontrollerande övervakning* som ska utföras enligt EU:s vattendirektiv syftar till att identifiera storskaliga och långsiktiga förändringar i miljötillståndet. Övervakningen ligger därmed till grund för den långsiktiga miljöpolitik som ska ge förbättrad status i miljön genom att bland annat förhindra övergödning och stödja en god kustzonsförvaltning. EU-kommissionen har riktat kritik

mot Sverige för att den kontrollerande övervakningen inte följer kraven i vattendirektivet. Vattenmyndigheterna ansvarar enligt vattenförvaltningsförordningen för att ta fram de övervakningsprogram som krävs, vilket gjorts i den myndighetsövergripande handlingsplanen "Full koll på våra vatten". HaV, med stöd av länsstyrelserna, ska ansvara för genomförandet av den kontrollerande övervakningen. HaV ansvarar även för att äska de medel som behövs för genomförandet, medel som sedan fördelas till länsstyrelser.

Den *operativa övervakningen* syftar till att avgöra om vattenförvaltningens mål (i Sverige infört som miljö kvalitetsnormer) uppnås. Data används för att avgöra om åtgärder behöver genomföras (för att nå målen) och för att följa effekten av redan genomförda åtgärder. EU-kommissionen har riktat kritik mot Sverige för att operativ övervakning ofta saknas, vilket medfört att vattenförvaltningen har fått förlita sig på expertbedömningar. För att klara kraven utgör den övervakning som genomförs av verksamhetsutövare (egenkontroll) ett värdefullt komplement. Verksamhetsutövare som följer upp effekter i sin recipient kan dock inte med nuvarande miljölagstiftning åläggas att ansvara för att finansiera och genomföra operativa övervakningsprogram avseende exempelvis övergödning eller miljögifter från diffusa utsläpp.

Förslag till finansiering

Under 2026 satsas 20 000 tkr på att genomföra de nya programmen för *kontrollerande övervakning*. Myndigheten bedömer att det behövs en förstärkning av anslag 1:2 på ytterligare 45 000 tkr per år för att uppnå miniminivån enligt vattendirektivet, med tanke på de nya rapporteringskraven. Detta inkluderar alla betydande (större) sjöar samt ett representativt urval av grundvatten-, sjö-, vattendrag- och kustvattenförekomster, inklusive miljögifter. För att säkerställa att medlen nyttjas effektivt föreslås att de ökas stegvis, så att kvalitetssäkringen av övervakningen (metoder m.m.) hinner ändras i samma takt som övervakningsprogrammen.

Behovet för den *operativa övervakningen* kommer att framgå i vattenmyndigheternas underlag till förvaltningsplaner. Minst 5 000 tkr behövs per år för den del av den operativa övervakningen där statlig finansiering bedöms lämplig (diffusa utsläpp som orsakar övergödning och vissa miljögifter). Denna siffra kommer att justeras uppåt 2028 och framåt då underlagen till förvaltningsplaner är klara. Notera dock att behovet av finansiering av operativ övervakning kopplat till punktkällor och annan miljöbelastning med tydligt verksamhetsutövaransvar kvarstår att lösa. Sammanlagt äskas 35 000 tkr för 2027, 45 000 tkr för 2028 och 50 000 tkr för 2029.

Effekt av föreslagen finansiering

Med den föreslagna förstärkningen kommer det att genereras bättre underlag för att kunna prioritera effektiva åtgärder samt för att kunna följa upp de åtgärder som genomförs inom ramen för åtgärdsprogram, regionalt och lokalt, vilket stödjer såväl målen i havsmiljöpropositionen som arbetet med att nå de nationella miljö kvalitetsmålen.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Det kommer att saknas nödvändiga kunskaps- och beslutsunderlag för en hållbar vattenförvaltning, inklusive vattenförsörjning, i ett föränderligt klimat. Utan ett förbättrat kunskapsunderlag kommer de nationella miljö kvalitetsmålen sannolikt inte att nås, då effektiva åtgärder kräver ett solitt beslutsunderlag. Att inte genomföra program för kontrollerande och operativ övervakning strider mot EU-rätten och kan på sikt leda till böter.

En sammanhållen miljödataförvaltning

Genom att ta till vara på, och tillgängliggöra, data som samlas in av olika aktörer och för olika ändamål, kan informationsflödet på ett mycket bättre sätt stödja både åtgärder och uppföljning av vilka effekter dessa haft.

Kunskap om utsläpp av förorenande ämnen är en förutsättning för att kunna nå miljökvalitetsmålen "Hav i balans samt levande kust och skärgård" och "Levande sjöar och vattendrag". Inom vattenförvaltningen behöver uppgifter om olika utsläpp kartläggas för att genomföra påverkansanalys och riskbedömning för vattenförekomster. Analyserna ligger till grund för utformning av övervakningsprogram och uppföljning av tillstånd i vatten, så att effektiva åtgärdsinsatser kan initieras. Bättre information om utsläpp av förorenade ämnen bidrar till mer träffsäkra åtgärdsprogram inom vattenförvaltningen, havsmiljöförvaltningen och de regionala havskonventionerna, med en ökad effekt i riktning mot de svenska miljökvalitetsmålen.

Havs- och vattenmyndigheten har i ett nyligen redovisat regeringsuppdrag, "En sammanhållen miljödataförvaltning och förbättrad kunskapsförsörjning om miljöfarliga utsläpp till vatten", föreslagit att i samverkan med lämpliga partners samla och tillgängliggöra data från verksamhetsutövers recipientkontroll tillsammans med data från akvatisk miljöövervakning, till fördel för både verksamhetsutövare och staten.

Förslag till finansiering

Havs- och vattenmyndigheten föreslår en permanent förstärkning med 7 000 tkr för 2027 och framåt för att kunna implementera förändringarna till nytta för Sverige.

Effekt av föreslagen finansiering

Finansieringen ger möjlighet att etablera en samordningsorganisation för hantering av data från övervakning av miljögifter i akvatisk miljö. Syftet är att underlätta för de verksamheter som rapporterar recipientkontrolldata, med mål att mer data om tillstånd i recipient samlas in. Övervakning vars data kan leda till mer välgrundade beslut ökar möjligheterna att uppfylla miljömålen. HaV bedömer att ett långsiktigt fungerande system även sparar tid och pengar för verksamhetsutövare och myndigheter genom ett effektivare och tydligare informationsflöde. Värdet kan uppstå hos andra aktörer än där kostnaderna uppstår.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Utan samordning kommer olika komponenter i datahanteringskedjan fortsätta att utvecklas, men inte nödvändigtvis utifrån de viktigaste behoven. Fokus kommer inte att ligga på miljögifter eller att förenkla för verksamhetsutövarnas möjligheter att bidra till den samlade datamängden. Utan verksamhetsutövarnas data kommer miljöstatus att bedömas utifrån underlag som inte är lika omfattande, med konsekvensen att bedömd status kan vara osäker eller att Sverige inte kan redovisa miljötillståndet i områden som riskerar att inte uppnå god miljöstatus. Revideringar av flera EU-direktiv leder till ökade krav om internationell rapportering bland annat av miljögiftsdata, vilka inte kan efterlevas utan ett förändrat, samordnat och bättre organiserat arbetssätt.

Övervakning en nödvändighet för naturrestaureringsförordningen

Myndigheten behöver förändra och utöka sin övervakning av akvatiska livsmiljöer för att uppfylla EU:s nya krav i naturrestaureringsförordningen, säkerställa uppföljning av åtgärders effekter och kunna tillämpa artikel 4.13, vilket medför betydande kostnader.

För att uppfylla sitt uppdrag och nå sina effektmål arbetar myndigheten med åtgärder som innebär restaurering av akvatiska livsmiljöer och utveckling av den övervakning som mäter tillstånd och åtgärdernas resultat. EU:s naturrestaureringsförordning och tillhörande nya vägledningar ställer nya specifika krav på den nationella övervakningen: övervakningen ska bedrivas så att den säkerställer dels att åtgärderna verkligen leder till en förbättring av tillståndet och dels att ingen avsevärd försämring förekommer i miljöer som inte restaurerats. Den övervakning som bedrivs på myndigheten idag, i enlighet med vattendirektivets krav, är i huvudsak inriktad på att följa storskaliga effekter på ställen inte direkt påverkade av mänskliga aktiviteter, så kallade kontrollerande övervakning, vilket inte möjliggör en uppföljning av effekterna av de åtgärder som ingår i restaureringsförordningen.

Sverige har lämnat in en anmälan enligt artikel 4.13 i restaureringsförordningen till EU-kommissionen, vilket innebär att områden som inte restaureras istället omfattas av ett krav på icke-försämring av tillståndet – vilket måste övervakas att så inte sker. Den övervakning som föranleds av denna anmälan om undantag ska inledas så snart anmälan har lämnats in, oavsett om medlemsstaten väljer att sedan tillämpa undantaget eller inte. För att uppfylla skyldigheterna om övervakning och kunna nyttja 4.13-undantaget bedöms den nuvarande övervakningen inte alls vara tillräcklig och den omställning som behövs för att tillgodose de utökade krav som tillkommer vid tillämpning av artikeln medför betydande kostnader.

Förslag till finansiering

För att kunna starta upp en ändamålsenlig övervakning av arealer vars tillstånd inte får försämrats, bedömer myndigheten att anslag 1:2 behöver förstärkas med 15 000 tkr för 2027. Av detta avser 5 000 tkr att utreda omfattning, metoder och samordning av övervakningen samt 10 000 tkr för att kunna initiera en övervakning som följer av artikel 4.13. För 2028 och framåt ökar behovet, och en realistisk förstärkning med nuvarande kapacitet hos myndigheten och dess utförare är 25 000 tkr för 2028 och 45 000 tkr för 2029. Arbeta med kartläggning av livsmiljöer behöver starta upp, för detta arbete äskas medel av 1:11 anslaget. En första bedömning av det verkliga behovet för övervakning av icke-försämring (och åtgärdsuppföljning) kan göras när Sveriges nationella naturrestaureringsplan är fastställd och de inledande kartläggningsinsatserna gjorts (Q4/2027).

Effekt av föreslagen finansiering

Genom den föreslagna satsningen säkerställs att kraven som följer av Sveriges anmälan om undantag enligt artikel 4.13 tillmötesgår (övervakning av arealer som inte restaureras), samt att metodik tas fram som även kommer att användas för övervakning av restaurerade arealer.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Det finns i nuläget ingen nationellt effektiv övervakning av akvatiska livsmiljötypers tillstånd, inte heller några fastslagna och verifierade metoder för detta, varför risken för en bristande uppföljning av de åtgärder som genomförts och av att de ger avsedd effekt är överhängande.

Övervakningen kan därför inte heller leverera underlag som bevisar att arealer som inte restaurerats i varje fall inte får sämre status. Om Sverige inte kan påvisa, genom uppföljning och övervakning, en positiv effekt av utförda åtgärder kan åtgärderna inte tillgodoräknas i enlighet med restaureringsförordningen (2024/1991).

Invasiva främmande arter hotar biologisk mångfald

Risken för spridning av invasiva främmande arter ökar med ökad handel och förändrat klimat. Det bästa sättet att hindra en utarmning av den biologiska mångfalden är bekämpning tidigt efter upptäckt.

Invasiva främmande arter (IAS) utgör idag ett av de största hoten mot biologisk mångfald då de ofta konkurrerar med inhemska arter om resurser som mat och lämpliga livsmiljöer. Eftersom de ofta saknar naturliga fiender i det nya ekosystemet kan de snabbt föröka sig och tränga ut eller ersätta inhemska arter, vilket minskar den biologiska mångfalden och kan rubba ekosystemens funktion och resiliens. Invasiva främmande arter påverkar näringar som vattenbruk och fiske och innebär kostnader för samhället (se Statens insatser mot invasiva främmande arter, Riksrevisionens rapport RIR 2022:129). Den ökande globala handeln, i kombination med klimatförändringar, ökar risken för att nya främmande arter introduceras och etablerar sig i svensk natur. Att motverka spridningen av invasiva främmande arter är en nyckelåtgärd för att de svenska miljö kvalitetsmålen och internationella åtaganden, däribland EU:s IAS-förordning (nr 1143/2014).

Myndigheten bedömer att regeringens satsning av särskilda medel för arbetet med bekämpning av invasiva främmande arter under 2026 (se anslag 1:11) behöver kompletteras med medel för tidig upptäckt. Detta för att kunna uppnå tillräckligt kraftiga och varaktiga resultat i åtgärdsarbetet. Tidig upptäckt är en avgörande förutsättning för att kunna sätta in kostnadseffektiva åtgärder, samt för att undvika skador som i vissa fall kan bli irreversibla. Enligt förordningen om invasiva främmande arter (SFS 2018:1939) ska HaV säkerställa att det för arter i unionsförteckningen finns ett sådant övervakningssystem som avses i artikel 14 i EU:s IAS-förordning (EU nr 1143/2014). För att kunna leva upp till detta krav har nya metoder, baserade på eDNA-mätningar, introducerats och ersatt de gamla metoderna med manuell dykning. De nya metoderna är inte bara mindre kostsamma och snabbare, utan möjliggör upptäckt av fler främmande arter än enligt de gamla metoderna.

Övervakning av främmande arter är dessutom väsentlig för att följa upp miljömålen så att preciseringen "Främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden" kan nås. Övervakning är dessutom obligatoriskt för att följa upp statusen och effekter av åtgärder enligt EU:s IAS-förordning och EU:s havsmiljödirektiv samt diskuteras som obligatorisk indikator inom Ospar och Helcom.

Förslag till finansiering

Myndigheten bedömer att det behövs en permanent förstärkning av anslag 1:2 på 5 000 tkr per år för 2027 och framåt för övervakning och tidig upptäckt av invasiva främmande arter i havsmiljön och i de stora sjöarna.

Effekt av föreslagen finansiering

Invasiva främmande arter kan upptäckas i tid vilket innebär att det är möjligt att sätta in kostnadseffektiva åtgärder som förhindrar att de främmande arterna konkurrerar ut inhemska arter med påföljande förlust av biologisk mångfald och funktion/resiliens hos ekosystemen.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Vid utebliven finansiering föreligger risk att invasiva främmande arter upptäcks för sent för att det ska vara möjligt att sätta in kostnadseffektiva åtgärder och i värsta fall att arter etablerar sig fullt ut i den inhemska miljön. Detta medför samhällsekonomiska kostnader och förlust av biologisk mångfald. De ekonomiska konsekvenserna av oönskad spridning kan bli mycket stora, om det visar sig att invasiva främmande arter tränger undan exempelvis kommersiellt intressanta arter eller omöjliggör sportfiske, rekreation etc.

Stärkt livsmedelsberedskap genom nationellt förvaltade fiskarter

Effektiv förvaltning av våra nationellt förvaltade fiskarter är viktig ur beredskapssynpunkt och för att främja ett småskaligt fiske, men kräver en god dataförsörjning som grund.

En god förvaltning av de ekonomiskt viktiga fiskarterna skapar förutsättningar för ökat fiske för konsumtion och ökar därmed Sveriges förmåga att hålla en god beredskap i tider av geopolitisk oro, då fiskresursen kan komma att utgöra en lokalt producerad källa till protein och näring. Den är dessutom av avgörande betydelse för ett vitalt kustnära och småskaligt fiske, vilket därmed gynnar miljö kvalitetsmålet om "Hav i balans samt levande kust och skärgård". Förvaltningen av fiskarter sker på både nationell och internationell nivå. För att säkerställa ett hållbart nyttjande av de nationellt förvaltade arterna och en effektiv förvaltning krävs nationell finansiering av den datainsamling som ligger till grund för förvaltningsbesluten, då denna datainsamling ligger utanför ramen för EU:s datainsamlingsförordning (EU 2017/1004; Data Collection Framework, DCF) och därför inte finansieras genom Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden (EHFVF).

Förslag till finansiering

Myndigheten gör bedömningen att det behövs en permanent förstärkning med 6 000 tkr per år för 2027 och framåt för att kunna stödja förvaltningen med en mer detaljerad bild av status på nationellt förvaltade arter, särskilt lokala och kustnära fiskbestånd.

Effekt av föreslagen finansiering

Med ökade övervakningsanslag underlättas en komplett och kontinuerlig datainsamling vilket i sin tur resulterar i en mer säker bedömning av beståndens status. Syftet är att ge underlag för att kunna säkerställa ekosystemens och fiskets långsiktiga hållbarhet och fatta erforderliga beslut om fiskekvoter och fiskelicenser, inklusive medgivande av dispenser. Därutöver erhålls underlag för andra regleringar och åtgärder för att i längden säkerställa både en levande kust och skärgård samt fiskresursens tillgänglighet som föda.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

I dagsläget saknas medel för att fullt ut kunna bedöma beståndsstatusen för de nationellt förvaltade arterna, vilket innebär en risk för att myndigheten inte kan säkerställa en långsiktigt hållbar förvaltning och skydd av dessa ur beredskapssynpunkt viktiga resurserna, samt att myndigheten utan tillförlitligt beslutsunderlag inte kan ge ut licenser till det kustnära och småskaliga fisket.

Nya krav kräver nya övervakningsmetoder

Med innovativa och effektiva metoder för övervakning och datainsamling kan arbetet mot övergödning, utarmning av biologisk mångfald och andra miljöproblem ge större effekt för mindre pengar.

För ett samordnat åtgärdsarbete mot övergödning, inom kustzonsförvaltning och uppföljning av restaurering, krävs nya övervakningsmetoder. Miljöövervakningen är av tradition inriktad på långsiktiga trender, vilket gör det svårt att snabbt anpassa sig till nya behov och tekniska möjligheter. Konventionella metoder är ofta dyra och arbetsintensiva, vilket begränsar möjligheten att samla in tillräckligt med data och att upptäcka nya hot i tid. Nya lagar och förordningar, som restaureringsförordningen, ställer krav på data som är svåra att erhålla med befintliga metoder. Det är därför mycket angeläget att arbeta för att kunna ersätta dagens övervakning med innovativa metoder som kan ge mer exakt och detaljerad information om miljön. Exempelvis kan teknik med satelliter och drönare bidra till övervakning av stora områden till en lägre kostnad, och genetiska metoder kan ge helt ny kunskap om till exempel arters status och spridning.

Med ökande kostnader för miljöövervakning har det på senare år varit nödvändigt att prioritera den pågående övervakningen. HaV har inte haft möjlighet att i önskvärd utsträckning utveckla eller testa nya och kostnadseffektiva metoder som kan ersätta de gamla. Ett metodbyte kräver noggrann validering av den nya metoden, pilotstudier och ibland att bägge metoderna används parallellt under en period. I längden leder en sådan brist på utveckling till stagnation, fördyringar och sämre beslutsunderlag inför beslut om åtgärder inom förvaltningen.

Förslag till finansiering

Myndigheten föreslår förstärkning med 10 000 tkr för 2027 och därefter 5 000 tkr per år för 2028 och framåt för att möjliggöra att nya evidensbaserade metoder, som är mer kostnadseffektiva, bättre och snabbare, kan införlivas i den löpande miljöövervakningen.

Effekt av föreslagen finansiering

Finansieringen ger möjlighet att ta fram och införa kostnadseffektivare och bättre metoder i den löpande miljöövervakningen, vilket i sin tur leder till ett bättre beslutsunderlag, bättre åtgärder och i förlängningen en förbättring av miljötillståndet. Mer konkret kan moderna metoder som bygger på en högre grad av automatisering och standardisering tas fram. Redan existerande data från satelliter kan utnyttjas i högre grad, och eDNA-metoder kan i hög grad ersätta manuellt arbete med dykningar och liknande fältarbete.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Övervakningen kan inte tillgodose befintliga och nya behov av kostnadseffektiva arbetssätt, vilket ger sämre beslutsunderlag i såväl planering av som utvärdering av olika typer av åtgärder i den akvatiska miljön.

Klimatsäkring av övervakningen

När klimatet ändras i en allt snabbare takt uppstår logistiska och andra problem som gör att det blir det svårare att fortsätta mätningarna som tidigare år, och det blir därmed svårare och dyrare att veta var förändringar sker och var åtgärder behöver sättas in. Utredningar behöver göras för att säkra nuvarande tidsserier eller starta nya typer av övervakning.

I takt med att de pågående klimatförändringarna ger ett tydligare och tydligare avtryck i form av exempelvis ändrade temperaturförhållanden, förkortade islägningsperioder och ändrade vattenflöden, har det uppstått problem med att upprätthålla de långa tidsserier som eftersträvas i den långsiktiga övervakning som syftar till att kartlägga storskaliga och långsiktiga förändringar. I vissa fall kan provtagning som kräver isläggning på sjöar inte längre utföras inom samma tidsperiod som tidigare, och utföraren har blivit tvungen att vända hem och istället fått välja ett senare datum för att säkerställa ett användbart istäcke, alternativt fått gå över till en ny metod med provtagning från båt eller land. I andra fall har flödesförhållandena i vattendrag ändrats så pass mycket att flödet endera blir för högt eller för lågt vid den traditionella tidpunkten för provtagning. Detta medför antingen att tidpunkten får flyttas till en period då flödet är (ur jämförbarhetssynpunkt) lämpligt eller att provtagningen utförs under mindre jämförbara förhållanden – i bägge fallen en högst trolig kvalitetsförsämring och fördyring av tidsserien. Myndigheten behöver göra ordentliga utredningar gällande hur dessa, och andra liknande, problem ska tacklas för att säkerställa att de långa tidsserierna antingen kan bytas mot andra alternativ eller inte drabbas av fördyringar och kvalitetsförsämringar, och därmed undvika att det blir svårare att analysera data och beskriva storskaliga förändringar av miljötillståndet.

Förslag till finansiering

Myndigheten föreslår förstärkning med 5 000 tkr för 2027 och därefter 5 000 tkr per år för 2028 och 2029 för att i viss mån kompensera för fördyringar, men huvudsakligen för att möjliggöra att utredningar beställs för att beskriva hur tidsserierna bäst ska kunna förändras så att de framtidssäkras alternativt bevaras, vare sig det sker genom att den minst skadliga förändringen av övervakningen pekas ut, eller genom att statistiska metoder för att jämföra nya och äldre resultat tas fram.

Effekt av föreslagen finansiering

Finansieringen ger möjlighet att ta fram strategier och metoder för att undvika att värdet av långa mätserier ifrågasätts, och att ta fram direkta förslag på hur konkreta problem med jämförbarhet, som uppstått på grund av klimatförändringar, kan lösas på bästa sätt ur ekonomisk synpunkt och utgående från att datas kvalitet ska säkras.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Övervakningen drabbas av fördröjningar och försämrad kvalitet, och får därmed svårare att tillgodose de behov av tillförlitliga data som finns. Dessa data ligger till grund för analys av storskaliga förändringar, till grund för beslut om åtgärder för förbättrad eller stabil miljö, och används även för att följa storskaliga effekter av de åtgärder som utförts.

Bemyndigande för anslag 1:2 Miljöövervakning m.m.

Havs- och vattenmyndigheten föreslår ett bemyndigande enligt Tabell 9.

Tabell 9: Förslag till bemyndigande för anslag 1:2 Miljöövervakning, enligt rapportering i Hermes.

Anslag 1:2 Miljöövervakning mm	Utfall 2025 (tkr)	Prognos 2026 (tkr)	Beräkning 2027 (tkr)	Beräkning 2028 (tkr)	Beräkning 2029 (tkr)	Beräknat 2030 (tkr)	Slutår
Ekonomiska åtaganden vid årets början	41 720	10 970	60 000	60 000	20 000		
Nya ekonomiska åtaganden	10 970	60 000	60 000				
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	35 693	10 970	60 000	40 000	20 000		2029
Varav utgifter till följd av ekonomiska åtaganden vid utgången av 2025			60 000				2027
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-6 027						
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	10 970	60 000	60 000	20 000	0		
Tilldelat/föreslaget bemyndigande	60 000	60 000	60 000				
Beslutad/beräknad anslagsnivå		134 514	144 200	144 200	124 200		

För att säkra stabilitet och kvalitet i övervakningen strävar myndigheten efter fleråriga åtaganden till utförarna, vilket kräver ett relativt stort bemyndigande och långsiktighet i bemyndiganderamen.

Av Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2026 framgår att HaV får utnyttja ett bemyndigande om maximalt 60 000 tkr för anslagspost 3. Myndigheten föreslår en fortsatt bemyndiganderam på 60 000 tkr fram till år 2029.

Anslag 1:5 Miljöforskning

Myndigheten stödjer Naturvårdsverkets äskande för perioden 2027–2029.

Anslag 1:5 Miljöforskning, härafter miljöforskningsanslaget, är ett stöd för Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens arbete med miljökvalitetsmålen, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete. Anslaget bidrar till att myndigheternas verksamhet bedrivs på vetenskaplig grund och med god kunskap om tillståndet i miljön och om olika åtgärders effekter. Med hjälp av anslaget utformar myndigheterna forskningsutlysningar utifrån förvaltningens behov. Utlysningarna bereds i nära samverkan mellan Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten i en tydlig och kvalitetssäkrad process. Anslaget finansierar projekt med hög vetenskaplig kvalitet och relevans för förvaltningen. Den gemensamma beredningen bidrar också till att miljöfrågor hanteras med ett helhetsperspektiv av land och vatten, och med utgångspunkt i regeringens ambition med en ekosystembaserad förvaltning. För att miljöforskningsanslaget ska nyttjas optimalt sker även en tät samverkan med övriga forskningsfinansiärer vilket säkerställer avgränsningar och möjliggör synergier. De förvaltningsnära projekten som finansieras genom miljöforskningsanslaget följs kontinuerligt av myndigheterna vilket ger tätare och effektivare återkoppling av forskningsresultat och innovationer så att de snabbare kan komma till nytta i praktiken.

Sammanfattningsvis bidrar miljöforskningsanslaget till utvecklingen av förvaltningen av de terrestra och akvatiska miljöerna, mer träffsäkra och kostnadseffektiva åtgärder i miljön, samt till att förmågan att ge regeringen kvalificerat stöd utifrån aktuellt vetenskapligt kunskapsläge i frågor som rör myndigheternas ansvarsområde.

Konsekvenser av utebliven finansiering

En utebliven finansiering av miljöforskningsanslaget kommer att få konsekvenser för Havs- och vattenmyndighetens förmåga att hantera komplexa miljöproblem i sjöar, vattendrag, kust- och havsområden på vetenskaplig grund, och i förlängningen för en ekosystembaserad förvaltning av akvatiska resurser och arbetet för att nå de nationella miljökvalitetsmålen.

Anslag 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Myndigheten gör bedömningen att Havs- och vattenmyndigheten totalt bör tilldelas 424 515 tkr år 2027, 427 320 tkr år 2028, och 437 936 tkr år 2029, vilket är inkluderat föreslagna förstärkningar nedan.

Förslag till verksamhetens finansiering för anslag 1:15 för 2027–2029 anges i Tabell 10. I Tabell 11 förtydligas föreslagen förstärkning för prioriterade områden.

Tabell 10: Förslag till verksamhetens finansiering för anslag 1:15

Anslag 1:15 Havs- och vattenmyndigheten	2026 Tilldelat (tkr)	2027 Förslag (tkr)	2028 Förslag (tkr)	2029 Förslag (tkr)
ap.1 Havs- och vattenmyndigheten (enligt Hermes)	373 373	379 515	366 320	368 936
Föreslagen förstärkning		45 000	61 000	69 000
Summa	373 373	424 515	427 320	437 936

Tabell 11: Förslag till förstärkning för prioriterade områden, årsarbetskrafter respektive motsvarande kostnad (tkr).

Anslag 1:15 Havs- och vattenmyndigheten	2027		2028		2029	
	ÅA	Kostnad (tkr)	ÅA	Kostnad (tkr)	ÅA	Kostnad (tkr)
Förstärkning inom internationellt havsmiljöarbete	4	4 000	4	4 000	4	4 000
Fortsatt satsning på förstärkt fiskerikontroll	-	-	7	7 000	15	15 000
Fortsatt satsning inom cybersäkerhet	-	-	9	9 000	9	9 000
Utökat uppdrag angående vattenbruk	2	2 000	2	2 000	2	2 000
Stärkt AI förmåga och kompetens	4	6 000*	4	6 000*	4	6 000*
Genomförande av EU:s naturrestaureringsförordning	4	4 000	4	4 000	4	4 000
Effektivare åtgärdsarbete i sjöar, vattendrag och hav	4	4 000	4	4 000	4	4 000
Konvertering av konsultstöd gällande digitalisering och miljöanalys	25	25 000	25	25 000	25	25 000
Summa	43	45 000	59	61 000	67	69 000

*Inklusive 2 000 tkr per år för teknisk uppbyggnad.

Skälen för myndighetens äskande

Som tidigare nämnts bedömer myndigheten att det finns behov av ett förstärkt åtgärdsarbete inom havs- och vattenmiljön. För att kunna bedriva ett effektivt åtgärdsarbete behövs en ökad tilldelning av medel inom förvaltningsanslaget. Syftet är att stärka myndighetens förmåga att vara pådrivande, samordnande och rådgivande samt att säkerställa en ändamålsenlig finansiering av

åtgärder och insatser. Resurser behövs också för att samla in kunskapsunderlag som möjliggör träffsäkra och evidensbaserade beslut. Förstärkta resurser behövs särskilt inom områdena minskad övergödning, miljögifter, ökad biologisk mångfald och stärkta ekosystem, hållbart fiske samt effektivare åtgärdsarbete i havs- och vattenmiljön.

Myndighetens verksamhet påverkas dessutom av ett förändrat säkerhetsläge. Den ökade geopolitiska osäkerheten och hot mot samhällsviktig infrastruktur ställer nya krav på cybersäkerhet inklusive informationssäkerhet. Detta påverkar också hanteringen av data, eftersom säker lagring, överföring och analys av miljöinformation kräver robusta digitala lösningar som kan motstå cyberhot. För att möta dessa utmaningar behövs fortsatta och nya förstärkningar inom fiskerikontroll, cybersäkerhet och internationellt havsmiljöarbete.

Den föreslagna resursförstärkningen bedöms ge myndigheten ökad kapacitet att fullgöra sitt uppdrag på ett långsiktigt, kostnadseffektivt och kunskapsbaserat sätt, samtidigt som den möjliggör ett integrerat och samordnat arbetssätt över verksamhetens olika områden.

Förstärkning inom internationellt havsmiljöarbete

I regleringsbrevet för 2026 har myndigheten fått uppdrag dels inför ordförandeskapet i Arktiska rådet 2027–2029 där myndigheten ska bistå regeringen i förberedelserna, dels inför Sveriges tillträde till BBNJ-avtalet där myndigheten ska stödja regeringen inför och under de internationella förhandlingarna. I BBNJ-uppdraget ingår även arbete med förberedelser inför framtida handläggning och prövning av frågor om miljöbedömningar, marina skyddade områden och marina genetiska resurser i områden utanför nationell jurisdiktion.

HaV har utöver regeringsuppdragen fått återrapporteringskrav vad gäller förväntat förstärkt stöd till Regeringskansliet i internationellt havsmiljöarbete. Det gäller det havsregionala konventionsarbetet inom Helcom och Oskar samt arbete inom kommissionen för bevarande av marina levandets tillgångar i Antarktis (CCAMLR) och med BBNJ-avtalet.

Havs- och vattenmyndigheten fick inför budgetåret 2026 en förstärkning om 2 000 tkr för internationellt havsmiljöarbete vilket kommer att förstärka det regionala havsmiljöarbetet inom Helcom och Oskar. Myndigheten gör bedömningen att ytterligare förstärkningar behövs inom internationellt havsmiljöarbete för att främst kunna stödja arbete inom Arktiska rådet och med anledning av Sveriges tillträde till BBNJ-avtalet. Det kommer därefter sannolikt finnas ett behov av resurser på myndigheten för handläggning och prövning av verksamheter utanför nationell jurisdiktion. Det finns inte heller något som tyder på att behovet av stöd i internationellt havsmiljöarbete i övrigt kommer att minska. Förstärkningen bör således vara permanent.

Förslag till finansiering

Havs- och vattenmyndigheten bedömer att det behövs en permanent förstärkning till stöd till internationellt havsmiljöarbete med en årlig tilldelning av medel om 4 000 tkr per år från 2027 motsvarande 4 (ÅA) årsarbetskrafter.

Effekt av föreslagen finansiering

Myndigheten bistår Regeringskansliet med det expertstöd som behövs för att Sverige ska kunna genomföra ordförandeskapet i Arktiska rådet 2027–2029. HaV bistår även med expertstöd inför ratificeringen och genomförandet av BBNJ-avtalet. HaV kan genom att delta i förhandlingarna inför BBNJ-avtalet bygga upp erforderlig kunskap och kompetens för att sedan bygga upp en organisation för hantering av eventuella prövningar med mera för ett framtida effektivt genomförande av BBNJ-avtalet.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Konsekvenserna av en utebliven finansiering är att HaV inte kommer att kunna ge Regeringskansliet det stöd i den omfattning och med den kvalitet som efterfrågas i internationellt havsmiljöarbete exempelvis vad gäller arbete med internationella konventioner. Det kan leda till minskad effektivitet för Sverige och svenska intressen i det globala miljöarbetet och även påverka det nationella åtgärdsarbetet. Utan resurser för att bemanna myndigheten för tillkommande arbetsuppgifter med anledning av Arktiska rådet och BBNJ-avtalet finns risk att Sverige inte kan uppfylla sina skyldigheter.

Fortsatt satsning på förstärkt fiskerikontroll

I budgeten för 2025 beslutades om en treårig satsning på förstärkt fiskerikontroll till HaV. Denna satsning bedömer myndigheten ska permanentas efter 2027.

Behovet av förstärkt fiskerikontroll för 2028 och framåt beror på den ökning av ansvar och arbetsuppgifter som följer av implementeringen av EU:s reviderade kontrollförordning. Som övergripande ansvarig för svensk fiskerikontroll faller merparten av det tillkommande ansvaret på HaV.

Myndigheten ser framförallt att följande områden kommer att kräva en långsiktig och permanent förstärkning:

- Kontinuitet och fortsatt utveckling av en god tillgänglighet och kapacitet kring det EU-gemensamma systemet Catch för hantering av fångstintyg vid import och export av fiskeriprodukter.
- Genom bättre möjlighet till kontroll ombord på fiskefartyg vid införande av kameror och sensorer (REM, Remote Electronic Monitoring) krävs en ökad kapacitet att samla in, förvalta, analysera och bedöma dessa uppgifter.
- En ökning av marina områdesskydd kräver en fortsatt ökad förmåga till sjöövervakning av de områden som omfattas av regler avseende yrkesfiskets bedrivande, detta i syfte att följa upp att de regler som finns följs.
- Utvidgning av spårbarhetsregelverket till nya aktörer som fiskar eller odlar i inlandsvatten.
- Krav på rapportering av fångster i fritidsfisket och implementering av ett kontrollsystem som säkerställer att denna rapportering sker på ett korrekt sätt för de aktörer som berörs.
- Myndighetens arbete med tillgänglighet, drift och support till näringen dygnet runt avseende verksamhetskritiska system behöver fortsätta att utvecklas liksom att säkerställa en hållbar och långsiktig förvaltning av fiskerikontrollens IT-system och data.

Förslag till finansiering

Havs- och vattenmyndigheten bedömer att det för 2028, utöver de 8 000 tkr som framgår av Hermes, behövs en förstärkning om 7 000 tkr motsvarande sju (7) årsarbetskrafter.

Havs- och vattenmyndigheten bedömer vidare att för 2029 och framåt att det behövs en permanent förstärkning med en årlig tilldelning av medel om 15 000 tkr per år motsvarande femton (15) årsarbetskrafter.

Mot bakgrund av EU:s reviderade kontrollförfordning och kommissionens nuvarande förslag kring genomförandebestämmelser är det sannolikt att behovet av inspektioner och därmed kontrollanter kommer öka från 2028. Skulle detta bli aktuellt kommer HaV behöva ytterligare förstärkning för att tillgodose behovet av ett ökat antal kontroller i fält.

Effekt av föreslagen finansiering

En permanent förstärkning inom fiskerikontroll kommer öka myndighetens förmåga att tillgodose företagens behov genom tillgänglighet, service och möjligheter till digitalisering. De utökade kontrollmöjligheterna, som följer av den reviderade kontrollförfordningen, väntas leda till ökad regelefterlevnad och i förlängningen ökad hållbarhet i nyttjandet av fiskresurserna. Detta gäller särskilt centrala delar av regelverket i den gemensamma fiskeripolitiken som landningsskyldigheten och kravet på korrekt vägning, provtagning och rapportering av fiskets landningar och då särskilt osorterade pelagiska fångster från Östersjön.

En utökning av kontrollsystemet med nya verktyg och nya målgrupper som omfattas innebär också väsentliga kostnadsökningar för både kontrollmyndigheter och berörda företag. Äskade budgetförstärkningar innebär att HaV kan fortsätta att driva implementeringsarbetet i nära dialog med näringen och myndigheter och utifrån förutsättningarna åstadkomma mesta möjliga förenkling i genomförandet.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Som medlemsland i EU har Sverige krav på sig att införa samtliga delar av det reviderade kontrollsystemet. Utan permanent förstärkning till HaV är risken överhängande att det fortsatta införandet sker på ett sätt där nödvändig dialog och samråd med näringen blir lidande och att införandet sker på ett sätt som inte är hållbart.

En av de största förändringarna som genomförts och som pågår är införandet av det EU-gemensamma IT-systemet Catch. Företagen, både svenska fiskare samt företag som importerar fisk och fiskeriprodukter, är helt beroende av en hög service och tillgänglighet från havs och vattenmyndigheten. Vidare är det också myndighetens ansvar att granska och kontrollera riktigheten i uppgifterna som lämnas till myndigheten, vilket också kräver ett utökat samarbete och utvecklade arbetsprocesser tillsammans med Tullverket. Myndighetens möjligheter att fortsätta bedriva verksamheten i den omfattning som krävs skulle påverkas i stor omfattning vid en utebliven permanent förstärkning.

Den förstärkning av kontrollsystemet som revideringen syftar till är nödvändig för ett långsiktigt hållbart nyttjande av fiskresurserna. Om svenskt genomförande brister riskeras fortsatta utmaningar när det gäller efterlevnad av till exempel landningsskyldigheten och kraven på korrekt rapportering av artsammansättning i till exempel osorterade pelagiska landningar från framförallt

Östersjön. I förlängningen leder detta även till brister i data och underlag som senare nyttjas vidare vid beståndsuppskattningar och i andra vetenskapliga sammanhang.

Brister Sverige i implementeringen av regelverket riskerar Sverige dessutom att bli ett land där fiskenäringen väljer att landa i och transportera fångsterna igenom på grund av sämre kontroll och därmed minskad risk för upptäckt och sanktioner på grund av överträdelser. Brister i svensk implementering innebär även risk att EU-kommissionen initierar överträdelseärenden mot Sverige.

Fortsatt satsning inom cybersäkerhet

I budgetpropositionen för 2025 beslutades om tidsbegränsade satsningar till Havs- och vattenmyndigheten avseende cybersäkerhet. Myndigheten bedömer att satsningen behöver fortsätta även efter 2027 för att säkerställa verksamhetens långsiktiga stabilitet och förmåga att möta en ökande och mer komplex hotbild.

Av den nationella strategin för cybersäkerhet 2025–2029 framgår att statliga myndigheter har ett särskilt ansvar för att upprätthålla en hög nivå av cybersäkerhet i verksamhet, informationshantering och tekniska system. Den ökade digitaliseringen av den offentliga förvaltningen, i kombination med ett försämrat säkerhetspolitiskt omvärldsläge, medför ökade krav på robusthet, motståndskraft och förmåga att hantera cyberincidenter.

Genom genomförandet av EU:s NIS2-direktiv och nationell cybersäkerhetslagstiftning skärps kraven på statliga myndigheter avseende riskhantering, incidentrapportering, kontinuitetsplanering samt tekniska och organisatoriska säkerhetsåtgärder. För att uppfylla dessa krav krävs ändamålsenliga och aktuella tekniska lösningar, tillräcklig cybersäkerhetskompetens samt etablerade processer som möjliggör ett långsiktigt och systematiskt säkerhetsarbete.

Havs- och vattenmyndigheten förvaltar i dag flera föråldrade IT-system, särskilt inom fiskerikontrollen, vilket medför höga förvaltningskostnader och begränsade möjligheter till vidareutveckling. Systemens ålder och komplexitet försvårar arbetet med att tillgodose kraven på cybersäkerhet och informationssäkerhet samt implementeringen av EU:s reviderade kontrollförfordning. Sårbarhet i äldre system innebär att skyddet av säkerhetskritisk information inte alltid kan säkerställas på en tillräcklig nivå. Detta innebär att skyddet av säkerhetskritisk information inte alltid kan säkerställas på en tillräcklig nivå.

De ökade anslagen till cybersäkerhet har möjliggjort att moderniseringen och omställningen av myndighetens IT-miljö har kunnat påbörjas. Arbetet befinner sig fortfarande i ett inledande skede och behöver fortgå under flera år för att uppnå avsedd effekt och säkerställa en långsiktigt hållbar cybersäkerhetsförmåga.

Förslag till finansiering

Havs- och vattenmyndigheten bedömer att det behövs en permanent förstärkning med en årlig tilldelning av medel om 9 000 tkr per år från 2028 motsvarande nio (9) årsarbetskrafter.

Effekt av föreslagen finansiering

Sammantaget bedöms finansieringen stärka myndighetens robusthet, motståndskraft och långsiktiga förmåga inom cybersäkerhetsområdet. Förstärkningen förväntas bidra till att minska sårbarheter och stärka skyddet av säkerhetskritisk information, utveckla myndighetens förmåga att förebygga, upptäcka och hantera cyberincidenter samt säkerställa efterlevnad av nationella och unionsrättsliga krav. Den bedöms även bidra till mer effektiva och rättssäkra processer samt förbättrade digitala tjänster. Vidare möjliggör finansieringen fortsatt modernisering och successiv avveckling av föråldrade IT-system. I detta ingår även att yrkesfiskarnas IT-verktyg kommer att förändras med särskilt fokus på användbarhet och anpassning till deras arbetsförhållanden.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Om förstärkningen uteblir riskerar myndigheten att inte kunna modernisera och transformera föråldrade IT-system eller genomföra EU:s implementering av den reviderade kontrollförordningen, vilket kan leda till fortsatt höga förvaltningskostnader och begränsade möjligheter att införa ny teknik. Utbyte av system och komponenter kommer att ta längre tid, vilket försvårar arbetet med informationssäkerhet och innebär att myndigheten inte fullt ut kan möta den eskalerande hotbilden. Sårbarheter i äldre system kommer därmed kvarstå vilket innebär att skyddet av säkerhetskritisk information inte upprätthålls på en tillräcklig nivå. Utebliven förstärkning innebär också att myndigheten inte kommer att kunna utveckla yrkesfiskarnas IT-verktyg på ett användarvänligt och ändamålsenligt sätt. Sammantaget kan utebliven finansiering leda till ökad risk för driftstörningar, säkerhetsincidenter och bristande efterlevnad av nationella och europeiska regelverk.

Utökat uppdrag angående vattenbruk

När vattenbrukens miljöpåverkan samlas under miljöbalkens regelverk från om med halvårsskiftet 2026 får Havs- och vattenmyndigheten ett utökat ansvar på området. Myndigheten kommer att få en samordnande roll och ett tydliggjort mandat att föreskriva om miljöhänsyn för etablering av vattenbruksanläggningar, vilket kommer att ställa krav på både ny kompetens och utökade resurser. Till detta kommer ett ökat behov av att arbeta nära Jordbruksverket, länsstyrelserna och kommuner i utvecklingen av välfungerande vägledning och tydliga, effektiva föreskrifter.

Förslag till finansiering

Havs- och vattenmyndigheten bedömer att det behövs en permanent förstärkning om 2 000 tkr per år från 2027 motsvarande två (2) årsarbetskrafter.

Effekter av föreslagen förstärkning

Med de extra resurser och den kompetensförstärkning som föreslås kan myndighetens arbete med föreskrifter och vägledning leda till de förbättringar som ändringarna i lagstiftningen syftar till. Den lokala näringsbelastningen kan minska genom en mer enhetlig och vetenskapligt grundad miljöprövning. Skyddet för vilda bestånd kan stärkas genom bättre kontroll av arter, rymningar och smittspridning. Vattenbruket kan också få ett tydligare ekosystemperspektiv genom att det integreras mer systematiskt i havs- och vattenförvaltningen. Dessutom kan tillsynen bli mer likvärdig och rättssäker när nationell samordning minskar skillnaderna mellan kommuner.

Effekter vid utebliven förstärkning

Om önskad förstärkning uteblir tvingas HaV omprioritera befintliga resurser med påverkan på övriga verksamhetsområden, primärt myndighetens arbete med miljöprövning och tillsynsvägledning.

Om de nya uppgifter som följer av förändringarna i vattenbrukets regelverk inte tas om hand på ett bra sätt finns det flera risker. Tillämpningen kan skilja sig åt i landet, med olika bedömningar och tillsyn mellan kommuner. Det kan i sin tur leda till rättsosäkerhet för både företag och myndigheter. Det finns också en ökad risk för lokal miljöpåverkan om kontrollen av näringsutsläpp och samlade effekter brister. Dessutom kan skyddet för vilda populationer försvagas om rymningar, smittspridning och genetisk påverkan inte hanteras tillräckligt väl.

Stärkt AI förmåga och kompetens

Regeringen lyfter i den nationella Digitaliseringsstrategin 2025–2030 att artificiell intelligens (AI) har potential att effektivisera processer, höja kvaliteten i offentlig verksamhet och frigöra resurser från administrativa uppgifter, med målet att förbättra service och resultat i offentlig förvaltning. Strategin lyfter AI som en central komponent för att modernisera statens verksamhet och främja digitalisering inom offentlig sektor. I den nyligen presenterade AI-strategin betonar regeringen att Sverige ska vara världsledande på att använda AI för att öka kostnadseffektivitet, kvalitet och service i offentlig förvaltning, samtidigt som tekniken används på ett ansvarsfullt och etiskt sätt som stärker medborgarnas förtroende och säkerställer långsiktig samhällsnytta.

Myndigheten ser AI som en viktig del även inom havs- och vattenförvaltningen. AI kan förutom att effektivisera arbetet förbättra analys av miljödata, stärka scenariomodellering och miljöövervakning samt effektivisera tillståndprocesser. Det gör myndighetens arbete både mer träffsäkert och resurseffektivt. Samtidigt bidrar AI till förenkling för externa aktörer såsom kommuner, näringsliv och andra myndigheter, genom att skapa mer förutsägbara processer, snabbare beslutsunderlag och tydligare information som underlättar samordning och planering.

För att kunna använda AI på ett effektivt sätt behöver myndigheten förstärka sin kompetens inom området och säkerställa tillgång till nödvändig teknisk infrastruktur. Eftersom utvecklingen sker i snabb takt och både tekniska lösningar, regelverk och tillämpningsområden förändras kontinuerligt, behöver denna kompetens byggas upp med hög grad av flexibilitet, så att resurser och kunskap kan anpassas över tid utifrån verksamhetens faktiska behov, den tekniska utvecklingen och förändrade krav från omvärlden.

Kompetensuppbyggnaden omfattar sammantaget strategiska, tekniska och rättsliga förmågor som krävs för att:

- styra och samordna AI-relaterade initiativ ur ett långsiktigt och verksamhetsövergripande perspektiv,
- utveckla, analysera och förvalta datadrivna lösningar och AI-baserade metoder,
- säkerställa att användningen av AI sker i enlighet med gällande lagstiftning, nationella mål, Digitaliseringsstrategin samt relevanta etiska principer.

Förslag till finansiering

Myndigheten bedömer att det behövs en permanent förstärkning om 6 000 tkr per år för 2027 och framåt. Av förstärkningen avses 4 000 tkr per år finansiera fyra (4) årsarbetskrafter, medan 2 000 tkr per år behövs för teknisk uppbyggnad inklusive infrastruktur, verktyg, stödjande system och licenser.

Effekter av föreslagen finansiering

Tillförda medel skulle möjliggöra för HaV att bygga intern kompetens inom AI och avancerad dataanalys. Det gör det också möjligt att etablera rutiner och processer för ansvarsfull och rättssäker användning av AI. Medlen skapar förutsättningar för att rekrytera nyckelkompetenser och utbilda medarbetare, samtidigt som myndigheten kan starta projekt för att utveckla arbetsmetoder inom dataanalys, scenariomodellering, miljöövervakning och tillståndprocesser.

På sikt gör satsningen det möjligt för HaV att utveckla nationella verktyg för simulering och visualisering av akvatiska miljöer. Dessa verktyg stärker beslutsunderlag, förbättrar planering och prioritering av insatser, och gör åtgärderna mer effektiva och träffsäkra. Samtidigt skapar de värde för externa aktörer, såsom andra myndigheter, företag och kommuner genom att effektivisera och öka förutsebarheten i tillstånds- och beslutsprocesserna.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Vid utebliven finansiering riskerar myndigheten möjligheten att kunna etablera en grundläggande förmågan att använda AI och datadrivna arbetssätt. Om äskad förstärkning uteblir tvingas myndigheten omprioritera befintliga resurser med påverkan på övriga verksamhetsområden, primärt myndighetens arbete med förvaltning av befintliga system vilket kommer ge bristande stöd till verksamheten. Det gör det svårare att starta pilotprojekt och utveckla rutiner för säker och etisk AI-användning, vilket bromsar kompetensuppbyggnaden.

Detta innebär att HaV fortsätter vara beroende av manuella och mindre effektiva processer, vilket begränsar möjligheten att analysera stora datamängder, simulera scenarier och optimera åtgärder samt tillstånds- och miljöövervakningsprocesser. Tillståndprocesser, planering och beslutsstöd blir mindre träffsäkra och mer resurskrävande, vilket direkt påverkar intressenter såsom kommuner, företag och medborgare, som får mindre lättillgänglig information och mindre förenklade processer.

Utebliven finansiering riskerar också att fördröja utvecklingen av datadrivna verktyg och standardiserade processer, vilket begränsar möjligheten att effektivisera och förenkla arbetsflöden samt att frigöra resurser till strategiska analyser och prioriterade åtgärder.

Genomförande av EU:s naturrestaureringsförordning

EU:s naturrestaureringsförordning syftar till att stärka biologisk mångfald, förbättra ekosystemens funktion och öka naturens och samhällets motståndskraft mot klimatförändringar. Genom restaurering av skogar, sjöar, vattendrag, hav och jordbruksmarker bidrar arbetet med förordningen till tryggad livsmedelsproduktion och bättre förutsättningar för bland annat fiske och skogsbruk på lång sikt.

Havs- och vattenmyndigheten har en central roll i det svenska genomförandet av förordningen. Myndigheten har ansvar inom flera ekosystemgrupper, bland annat sjöar och vattendrag och marina miljöer. Ansvaret omfattar planering, vägledning, uppföljning och samordning av åtgärder inom dessa områden, i nära samverkan med länsstyrelser, kommuner och andra berörda aktörer.

Arbete med kartering och bedömning av status i livsmiljöer behöver starta omgående om förordningens krav på att tillståndet i 90% av de akvatiska livsmiljöerna ska vara känt senast 2030 ska nås. HaVs ansvar för finansiering, vägledning och samordning av länsstyrelsernas arbete är centralt om kartering och bedömning ska ske på ett effektivt och samordnat sätt över hela landet.

Förslag till finansiering

Myndigheten gör bedömningen att det behövs en permanent förstärkning av anslag 1:15 med 4 000 tkr per år, motsvarande fyra (4) ÅA, från 2027 och framåt. Förstärkningen är nödvändig för att HaV ska kunna ta sitt samordnande och vägledande ansvar för kartering och bedömning av livsmiljöer enligt naturrestaureringens krav.

Effekt av föreslagen finansiering

Med föreslagen förstärkning kan HaV ta sitt ansvar för finansiering, samordning och vägledning för ett effektivt karterings- och bedömningsarbete. Kartläggning och bedömning av akvatiska livsmiljöer bidrar i sin tur till att restaureringsåtgärder riktas mer effektivt till de ekologiskt mest viktiga områdena. Det ökar takten i återhämtningen av biologisk mångfald och stärker livsmiljöer för fisk och andra vattenlevande arter. Sammantaget leder satsningen till mer resilienta och långsiktigt hållbara akvatiska ekosystem.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Med utebliven finansiering för havs- och samordnande och vägledande arbete riskerar genomförandet av kartering och bedömning att bli fragmenterat. Metodik, tolkningar av livsmiljötyper och bedömningsgrunder riskerar att variera mellan län, vilket försvårar sammanställning till nationell nivå och kan leda till brister i rapporteringen enligt EU:s naturrestaureringsförordning.

Konsekvensen i miljön blir att restaureringsinsatser kan prioriteras olika eller felaktigt mellan regioner, vilket minskar den samlade effekten och fördröjer återhämtningen av akvatiska ekosystem. Sammantaget riskerar effektiviteten, rättssäkerheten och måluppfyllelsen att försämrats trots att medel till själva kartläggningen finns.

Effektivare åtgärdsarbete i sjöar, vattendrag och hav

För att den föreslagna förstärkningen av anslag 1:11 till effektivare åtgärdsarbete i sjöar, vattendrag och hav ska ge avsedd effekt krävs en förstärkning av resurser vid Havs- och vattenmyndigheten. En styrning och ledning på nationell nivå är en förutsättning för att göra de strategiska prioriteringar som krävs utifrån ett samlat nationellt perspektiv. Detta samtidigt som åtgärdsarbetet måste bedrivas på avrinningsområde nivå för att möta de behov som finns lokalt för åtgärder i sjöar, vattendrag och hav. Ett nationellt helhetsperspektiv skapar förutsättningar för

väl avvägda prioriteringar mellan olika geografiska områden, olika grader och typer av miljöpåverkan samt mellan olika samhällssektorer. Det säkerställer också att tillgängliga resurser används där de ger störst miljönytta.

Havsmiljöpropositionen betonar behovet av en ekosystembaserad förvaltning som integrerar insatser på olika nivåer och över sektorsgränser. Detta innebär att nationella mål måste omsättas i konkreta och samordnade åtgärder på lokal och regional nivå. För att uppnå detta krävs en stark nationell funktion som kan stödja planering, prioritering och genomförande samt säkerställa att åtgärdsarbetet bedrivs konsekvent ur ett "källa till hav"-perspektiv inom och mellan avrinningsområden, med kustzon och utsjö.

Myndigheten bedömer att en förstärkning behövs för att stödja arbetet med utveckling och implementering av delåtgärdsprogram i hela landet. Detta omfattar metodutveckling, systematisk uppföljning och utvärdering av genomförda åtgärder samt att säkerställa att erfarenheter från pågående och framtida pilotprojekt omsätts i nationell skala. Pilotprojekten prövar nya arbetssätt och åtgärder och genererar kunskap som är central för att vidareutveckla den ekosystembaserade förvaltningen.

En viktig del i Havs- och vattenmyndighetens roll är att samla in, strukturera och sprida kunskap och lärdomar mellan olika delar av landet. Förutsättningarna varierar mellan kommuner, länsstyrelser och andra aktörer, liksom deras kapacitet, kompetens och behov. Myndigheten bör därför fungera som kunskapsnav och stödstruktur. Genom rådgivning, vägledning och erfarenhetsutbyte stärks genomförandet där behoven är som störst och kan bidra till en mer likvärdig och effektiv tillämpning i hela landet.

Medlen kommer att användas till:

- Nationell samordning och stöd vid framtagande och implementering av delåtgärdsprogram.
- Strategiska prioriteringar utifrån ett nationellt och avrinningsområdesbaserat perspektiv vilket även inkluderar kustzon och hav. Metodutveckling, systematisk uppföljning och utvärdering av genomförda åtgärder.
- Rådgivning, vägledning och stöd till kommuner, länsstyrelser och andra aktörer på regional och lokal nivå.
- Fortsatt utveckling och samordning av pilotprojekt för att pröva arbetssätt och åtgärder samt sprida erfarenheter och kunskap nationellt.

Förslag till finansiering

Myndigheten föreslår en permanent förstärkning av anslag 1:15 med 4 000 tkr, motsvarande fyra (4) ÅA, med start från 2027 och framåt. Detta för att stärka kapaciteten att driva arbetet med effektivare åtgärder på avrinningsområdesnivå. Något som i sin tur kräver framtagande, implementering och uppföljning av delåtgärdsprogram på avrinningsnivå inklusive kusten och utsjön.

Effekt av föreslagen finansiering

Den föreslagna förstärkningen av anslaget stärker kapaciteten att ta fram och implementera delåtgärdsprogram, sprida erfarenheter från pilotprojekt och följa upp insatser systematiskt.

Vidare gör finansieringen det möjligt att genomföra effektiva åtgärder utifrån ett avrinningsområdesperspektiv som inkluderar kust och utsjö och som har ett tydligt "källa till hav"-fokus.

Genom att planera och genomföra åtgärder där de ger störst miljönytta väntas den föreslagna finansieringen bidra till förbättrad ekologisk och kemisk status i sjöar, vattendrag och hav, minska övergödning, återställa livsmiljöer och förbättra biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Finansieringen möjliggör även ökad samordning mellan myndigheter, kommuner och andra aktörer på regional och lokal nivå, vilket underlättar prioritering av åtgärder och resurser, och säkerställer att insatser ger mätbara miljöeffekter.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Om den föreslagna förstärkningen inte genomförs riskerar åtgärdsarbetet att bli mindre träffsäkert och fragmenterat, vilket kan leda till att insatser inte genomförs på rätt plats eller i rätt omfattning. Detta kan innebära att övergödning, spridning av miljögifter och försämrad hydrologisk funktion i sjöar, vattendrag och hav kvarstår eller förstärks, och att livsmiljöer inte återställs.

För samhället kan utebliven finansiering innebära att ekosystemens förmåga att leverera viktiga tjänster försämras, till exempel rent dricksvatten, fiskeproduktion och rekreation. Minskad biologisk mångfald och svagare ekosystem kan göra samhällen mer sårbara för klimatpåverkan, översvämningar och vattenbrist. Brist på resurser för nationell samordning och uppföljning kan dessutom göra det svårare att prioritera insatser, följa utvecklingen och sprida erfarenheter från pilotprojekt och genomföra implementering.

För myndigheten innebär utebliven finansiering begränsad förmåga att samordna och stödja delåtgärdsprogram och åtgärdsprogram, följa upp insatser, utveckla metoder och sprida erfarenheter från pilotprojekt, samt ge stöd till regionala aktörer, vilket kan försena och minska effektiviteten i åtgärdsarbetet.

Konvertering av konsultstöd gällande digitalisering och miljöanalys

Havs- och vattenmyndigheten finansierar idag kostnader för IT och miljöanalys genom anslag 1:11 som är avsett för åtgärder för havs- och vattenmiljön. De kostnader som täcks inom ramen för detta anslag avser konsultstöd för drift och support av verksamhetssystem samt för miljöanalys avseende hantering, analys och visualisering av miljöinformation och geodata. Dessa insatser är nödvändiga för att hantera de uppdrag och villkor som är kopplade till åtgärdsanslaget. Här är det angeläget att påpeka att löpande drift och support av IT-system, liksom löpande miljöanalyser och informationshantering, i första hand bör finansieras genom myndighetens förvaltningsanslag och inte genom åtgärdsanslaget. En genomförd kostnadsanalys visar att drygt 17 000 tkr av åtgärdsanslaget används för att täcka IT-förvaltningskostnader, medan cirka 8 000 tkr till miljöanalys.

Havs- och vattenmyndigheten är en relativt ny myndighet och underskattade under sin uppbyggnad förvaltningskostnaderna för IT. Myndighetens uppdrag har under åren vuxit för att svara mot ökade EU-krav. Detta gäller såväl fiskerikontrollsidan, där en stor IT-understödd verksamhet byggts upp för kontroll och tillsyn, samt miljöinformationshantering, analys och

visualisering av geodata. Myndigheten fokuserade tidigare på utveckling och utbyggnad av stödjande IT-system och tog inte tillräcklig höjd för efterföljande förvaltningskostnader. När IT-system var på plats och operationella, saknades därmed förvaltningsmedel för att överta dem i den reguljära drift- och supportorganisationen. Gradvis försköts därmed förvaltningskostnader till åtgärdsanslaget. Den stora volymen i samtidigt nyutvecklade system och deras olika takt på färdigställande, bidrog till att HaV inte i tid uppmärksammade problemet och kunde därmed inte hindra förflyttningen av kostnader mellan anslag.

Förslag till finansiering

Myndigheten föreslår en engångslösning där 25 000 tkr permanent konverteras från åtgärdsanslaget 1:11 till förvaltningsanslaget 1:15 för att lösa finansieringsfrågan.

Effekt av föreslagen finansiering

Den föreslagna konverteringen skulle rätta till ett gammalt problem som nuvarande myndighetsledning inte kan lastas för. Därtill hade myndigheten fått förutsättningar för att kunna göra rätt och undvika en ovälkommen resursneddragning av kärnkompetens. Sedan 2024 har HaV en väl fungerande förvaltningsmodell där IT-systemens hela livscykelhantering beaktas. De IT-förvaltningskostnader som idag belastar åtgärdsanslag ligger sedan ett par år stilla på drygt 25 000 tkr per år.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Havs- och vattenmyndigheten mäktar inte med att på kort sikt att föra över en så stor del av kostnaderna från åtgärdsanslaget till förvaltningsanslaget. Myndigheten bedömer att ett sådant genomförande skulle kräva ett långdraget ensidigt fokus på kostnadsbesparingar och effektiviseringar. De resurser som frigörs skulle behöva användas uteslutande för att finansiera stödjande IT-verksamhet. En ökad IT-verksamhet inom befintliga ramar, skulle innebära motsvarande neddragning inom kärnverksamheten. Myndigheten skulle därmed behöva fokusera och kraftigt prioritera mellan sina uppdrag. Det skulle få negativa konsekvenser för myndighetens leveransförmåga, både när det gäller verksamhetens bredd och dess förmåga att upprätthålla specialistkompetens och kvalitet.

Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Anslag 1:7 Ersättningar för viltskador

Havs- och vattenmyndigheten bedömer att finansieringen av de förebyggande åtgärder som syftar till att förbättra status för marina näringsvävar behöver säkerställas. Genom behovsstyrd, områdesspecifik begränsning av rovdjur kan kustnära fiskebestånd skyddas och återuppbyggas. De förebyggande åtgärderna bör finansieras utan att det påverkar ersättningen till yrkesfisket för skada av vilt på fångst och fiskeredskap.

Myndigheten föreslår därför att anslaget tilldelas 25 000 tkr år 2027, 25 000 tkr år 2028 och 25 000 tkr år 2029, vilket är inkluderat i föreslagna förstärkningar nedan.

Tabell 12: Förslag till verksamhetens finansiering

Anslag 1:7 Ersättning för viltskador	2026 Tilldelat (tkr)	2027 Förslag (tkr)	2028 Förslag (tkr)	2029 Förslag (tkr)
ap.3 Havs- och vattenmyndigheten (enligt Hermes)	20 000	20 000	20 000	20 000
<i>Förslagen förstärkning</i>		5 000	5 000	5 000
Summa	20 000	25 000	25 000	25 000

Skälen för myndighetens äskande

Anslaget har de senaste åren huvudsakligen använts för tre typer av åtgärder.

Medel lämnas som ersättning till fiskelicensinnehavare som har drabbats av skador på fångad fisk och fiskeredskap orsakade av säl, i enlighet med Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2022:20).

Anslaget finansierar även förebyggande åtgärder mot skador från vilt på kustnära fiskbestånd, dock inte utvecklingsprojekt för sälsäkra fiskeredskap. Åtgärden infördes 2022 för att säkerställa finansiering av insatser inom den marina strategin för Nordsjön och Östersjön. Inom ramen för havsmiljödirektivets åtgärdsprogram för 2022–2027 används medel från anslaget till behovsstyrda och områdesspecifika åtgärder, bland annat begränsning av gråsäl i Östersjön och knubbsäl i Västerhavet, i syfte att skydda och återuppbygga lokala kustfisksamhällen.

Slutligen används medel för att ersätta hanteringskostnader för sälar som fällts vid skydds- eller licensjakt. Bidraget betalas ut till Jordbruksverket, som använder det som medfinansiering inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet.

Förslag till finansiering

Finansieringen från viltskadeanslaget har en avgörande betydelse för att det åtgärdsarbete som planeras och redan har satts igång i flera län kan fortsätta i oförminskad takt. Under år 2025 översteg länens behov avsätta medel inom anslaget. Totalt inkom äskanden om drygt 24 000 tkr. Myndigheten ser därför att det är angeläget att höja den nuvarande anslagsnivån till 25 000 tkr.

Effekt av föreslagen finansiering

I de områden där naturlig predation från säl påverkar återhämtningstakten av lokala fiskbestånd kommer åtgärder för områdesspecifik rovdjursbegränsning stärka effekten av andra åtgärder. Detta gäller till exempel beståndsfredningar, införande av fredningstider och fredningsområden, så att lokala fiskbestånd kan återhämta sig och bidra till en marin näringsväv i balans. Åtgärderna förväntas medverka till att uppfylla miljö kvalitetsmålen Hav i balans samt levande kust och skärgård och Ett rikt växt- och djurliv.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Utebliven finansiering ger sämre förutsättningar för återhämtning av lokala fiskbestånd, lägre ersättning till yrkesfiskarna för skador på fångst och fiskeredskap samt minskad återhämtning av den marina näringsväven.

Övrigt

Investeringar och upplåning hos Riksgäldskontoret

Myndigheten föreslår en låneram för 2027–2029 enligt Tabell 13 nedan.

Nyupplåningen för 2025 motsvarar årets nyinvesteringar. Dessa investeringar omfattar dels satsningar inom Europeiska Havs-, fiskeri och vattenbruksprogrammet (EHFVF), dels övriga verksamhetsinvesteringar, främst avseende IT-struktur.

Investeringar inom EHFVF kan finansieras med bidrag från fonden enligt undantaget i regleringsbrevet. Myndigheten föreslår därför att detta undantag fortsatt ska gälla för kommande år enligt följande: Med undantag från 2 kap. 1 § kapitalförsörjningsförordningen (2011:2010) får Havs- och vattenmyndigheten finansiera anläggningstillgångar, som huvudsakligen används i verksamhet som genomförs inom ramen för EHFVF, med bidrag från fonden.

Myndigheten bedömer att låneramen bör ligga på 75 miljoner kronor årligen under budgetperioden.

Tabell 13: Låneram och räntor för verksamhetsinvesteringar

(samtliga belopp anges i tkr)	2025	2026	2027	2028	2029
	Utfall	Beräknat	Beräknat	Beräknat	Beräknat
IB lån i Riksgäldskontoret	55 713	51 958	51 836	60 706	68 942
Nyupplåning (+)	16 450	23 600	24 000	23 100	22 000
Amorteringar (-)	-20 205	-23 722	-15 131	-14 864	-16 601
UB lån i Riksgäldskontoret	51 958	51 836	60 706	68 942	74 342
Beslutad/föreslagen låneram	115 000	75 000	75 000	75 000	75 000
Ränteutgifter	1 142	1 297	1 407	1 621	1 791
Summa amorteringar och ränteutgifter	21 347	25 019	16 537	16 484	18 392
Finansiering av räntor och avskrn.					
Anslag (uppdelat per post)	14 172	14 143	11 142	11 109	12 237
Övrig finansiering	7 175	10 876	5 395	5 376	6 155
Summa finansiering	21 347	25 019	16 537	16 485	18 392

Tabell 14: Verksamhetsinvesteringar

(Samtliga belopp anges i tkr)	2025	2026	2027	2028	2029
	Utfall	Beräknat	Beräknat	Beräknat	Beräknat
Immateriella investeringar					
Datasystem, rättigheter m.m.	11 100	9 900	10 000	10 000	10 000
Materiella investeringar					
Maskiner, inventarier och installationer m.m.	5 350	13 700	14 000	13 100	12 000
Byggnader, mark och annan fast egendom					
Övriga verksamhetsinvesteringar					
Summa verksamhetsinvesteringar	16 450	23 600	24 000	23 100	22 000
Finansiering					
Lån i Riksgäldskontoret (2 kap. 1 § kapitalförsörjningsförordningen)	16 450	23 600	24 000	23 100	22 000
Bidrag (2 kap. 3 § kapitalförsörjningsförordningen)	0	0	0	0	0
Finansiell leasing (2 kap. 5 § kapitalförsörjningsförordningen)					
Anslag (uppdelat per post)					
Summa finansiering	16 450	23 600	24 000	23 100	22 000

Anslagssparande/anslagskredit

Havs- och vattenmyndigheten har enligt regleringsbrev för 2026 anslagssparande/anslagskredit som uppgår till 3 procent av anslaget 1:15 Havs- och vattenmyndigheten. Myndigheten föreslår motsvarande nivå för 2027–2029.

Räntekontokredit

Havs- och vattenmyndigheten har enligt regleringsbrev för 2026 en räntekontokredit i Riksgäldskontoret på 35 000 tkr. Myndigheten föreslår motsvarande nivå för 2027–2029.

Tabell 15: Räntekontokredit i riksgäldskontoret

(Samtliga belopp anges i tkr)	2025	2026	2027	2028	2029
	Utfall	Beräknat	Beräknat	Beräknat	Beräknat
Max. utnyttjad räntekontokredit under året	0	0	0	0	0
Minsta behållning på räntekontot under året	0	0	0	0	0
Behållning på räntekonto i Riksgäldskontoret	33 191	30 000	30 000	30 000	30 000
Räntekontokredit i Riksgäldskontoret					
Beslutad/föreslagen räntekontokredit	40 000	35 000	35 000	35 000	35 000